

UDK: 329HSS"1945/1990"
314.15(=163.42)"1945/1990"

Pregledni članak

Primljeno: 6. 4. 2021.

Prihvaćeno: 21. 5. 2021.

DOI: <https://doi.org/10.22586/csp.v53i2.16531>

Hrvatski narodni dan – društveni događaj u hrvatskom iseljeništvu*

IVAN TEPEŠ

Zagreb, Hrvatska

ivan.tepes@ymail.com

U radu se na osnovi iseljeničkoga tiska Hrvatske seljačke stranke i relevantne literature analiziraju društvena okupljanja iseljenika od 1945. do 1990. u organizaciji iseljeničke Hrvatske seljačke stranke koja su se održavala pod nazivom Hrvatski narodni dan. Prikazana je i sistematizirana kronologija održavanja Hrvatskoga narodnog dana od 1945. do 1990., značenje i svrha održavanja manifestacije iz perspektive promidžbe Hrvatske seljačke stranke te struktura i tijek manifestacije na sam dan održavanja. Cilj rada jest doprinijeti istraživanju povijesti društvenoga života hrvatskoga iseljeništa i političke emigracije.

Ključne riječi: Hrvatska seljačka stranka; Hrvatski narodni dan; iseljenišтво; Jugoslavija; Kanada; Sjedinjene Američke Države; Belgija

Uvod

Znanstvena i stručna literatura koja se bavila poviješću hrvatskoga iseljeništa i djelovanjem hrvatske političke emigracije vrlo je malo prostora posvećivala društvenim aktivnostima političkih emigrantskih organizacija, a društveno djelovanje Hrvatske seljačke stranke (HSS) ostalo je neistraženo. Stoga je cilj ovoga rada prvi put prikazati i analizirati takvu aktivnost organizacija HSS-a, koja se manifestirala u organiziranju ljetnih priredbi pod nazivom Hrvatski narodni dan (HND).

Rad se većinom temelji na podacima iz stranačkih iseljeničkih glasila i relevantne literature. U Kanadi su HSS-ova glasila bili listovi *Hrvatski glas* i njegov godišnjak pod nazivom *Kalendar Hrvatski glas* te *Glasnik Hrvatske seljačke stranke*. *Hrvatski glas* izlazio je od 1929. do kraja promatranoga razdoblja i najveći je izvor podataka, a *Glasnik Hrvatske seljačke stranke* počeo je izlaziti 1985. godine. U Sjedinjenim Američkim Državama (SAD) to je

---

* Autor je na temu ovoga rada imao izlaganje na 3. hrvatskom iseljeničkom kongresu, održanom u Osijeku od 29. lipnja do 2. srpnja 2018. godine. Popis izlaganja vidi u: MIJOČ, SOPTA, TROŠELJ MIOČEVIĆ, *Hrvatska izvan domovine III*, 452.

bio HSS-ov list *Američki hrvatski glasnik*, koji je izlazio od 1946. do 1956., te *Informativni bulletin H.S.S.*, koji je krajem pedesetih i tijekom šezdesetih povremeno izdavala organizacija u Clevelandu. U Europi je glasilo HSS-a bio list *Hrvatska riječ*, koji se od 1949. do 1962. izdavao u Belgiji, a od 1971. do 1975. u Velikoj Britaniji. Očita važnost HND-a u djelovanju iseljeničkoga HSS-a može se vidjeti upravo po mnoštvu tekstova u tim glasilima, koja su HND-u posvećivala veliku pozornost.

U dosad objavljenoj literaturi o proslavama pod nazivom Hrvatski narodni dan podaci su vrlo skromni. Tu manifestaciju u Kanadi na više mjesta spomenuo je dugogodišnji dužnosnik HSS-a iz Kanade Đuro Palaić u svojoj knjizi o povijesti kanadskoga HSS-a,¹ a kratak osvrt na nju nalazi se i u knjizi o političkom djelovanju HSS-a u emigraciji od 1945. do 1990. godine.² Vrlo kratko, na jednome mjestu, održavanje HND-a u organizaciji haesesovaca u SAD-u i Kanadi spomenuo je i Većeslav Holjevac u svojoj knjizi posvećenoj Hrvatima izvan domovine.³ Na jednome mjestu HND je spomenuo i dugogodišnji iseljenik i povratnik iz Kanade Marin Sopta.⁴

Organizacije HSS-a organizirale su HND kontinuirano među hrvatskim iseljenicima u Kanadi, SAD-u i Belgiji, a u vrlo kratkom razdoblju HND se održavao i u Urugvaju. Te manifestacije bile su jedno od važnijih sredstava za djelovanje HSS-a među hrvatskim iseljenicima na društvenom i političkom polju.

Hrvati su se u SAD i Kanadu masovnije iseljavali još od druge polovine XIX. stoljeća pa sve do Prvoga svjetskog rata, nakon čega su u obje zemlje uvedene kvote za useljavanje, s tim da je Kanada od 1925. do 1930. ipak dopuštala useljavanje zbog nedostatka nekvalificiranih radnika, a tridesetih godina mjere za useljavanje opet su postrožene zbog izbijanja financijske krize.⁵ U Belgiji je broj hrvatskih iseljenika bio znatno manji, a brojnije doseljavanje Hrvata počelo je tek u drugoj polovini dvadesetih godina XX. stoljeća, i to zbog rada u rudnicima, kamenolomima i tvornicama.⁶ U drugoj polovini dvadesetih i početkom tridesetih godina u Belgiji je boravilo oko 30 tisuća radnika iz Jugoslavije, a izbijanjem svjetske gospodarske krize tridesetih godina dio Hrvata vratio se u domovinu. Ponovno veće iseljavanje u Belgiju odvijalo se u drugoj polovini XX. stoljeća.⁷ Znatnije iseljavanje Hrvata u Urugvaj započelo je krajem XIX. stoljeća, a najintenzivnije je bilo dvadesetih i tridesetih godina XX. stoljeća.⁸

Upravo dvadesetih i tridesetih godina nastaju, i aktivno se razvijaju, HSS-ove iseljeničke organizacije. U SAD-u su se osnivale počevši od 1922.,

¹ PALAIĆ, *Hrvatska seljačka stranka u Kanadi*.

² TEPEŠ, *Hrvatska politička emigracija – HSS*, 325, 360, 386.

³ HOLJEVAC, *Hrvati izvan domovine*, 190.

⁴ Sopta ih je nazvao tradicionalnima i definirao kao „javne političke tribine s različitim temama” (SOPTA, *Hrvati u Kanadi*, 226).

⁵ PRPIĆ, *Hrvati u Americi*, 199-201; RUŽIĆ, „U potrazi za poslom”, 388-389.

⁶ „Belgija (Hrvati)”, 81.

⁷ *Isto*.

⁸ ČIZMIĆ, SOPTA, ŠAKIĆ, *Iseljena Hrvatska*, 185.

u Kanadi od 1930., u Belgiji od 1932., a u Urugvaju od 1935. godine.⁹ Osim HSS-ovih iseljeničkih organizacija, još od početka XX. stoljeća postojale su iseljeničke organizacije pod utjecajem komunističke ideologije,¹⁰ a tridesetih godina među iseljenicima se razvio snažan utjecaj Ustaško-domobranskoga pokreta.¹¹

Tijekom Drugoga svjetskog rata, zbog ratnih prilika, znatnije iseljavanje se zaustavilo. U tom razdoblju iseljenički HSS prilagodio se ratnim prilikama i slijedio je službenu politiku zemalja u kojima je djelovao. Među haese-sovcima u SAD-u i Kanadi veliki je utjecaj u to vrijeme imao Ivan Šubašić, koji je boravio u SAD-u od studenoga 1941. do svibnja 1944., a zalagao se za očuvanje Jugoslavije i kao dionik jugoslavenske izbjegličke vlade bio je sklon Narodnooslobodilačkom pokretu na čelu s Josipom Brozom Titom.¹² U Belgiji su organizacije HSS-a zaustavile svoje djelovanje nakon okupacije te zemlje u svibnju 1940., a nastavile su djelovati po završetku rata,¹³ nakon čega se općenito nastavilo i masovnije iseljavanje iz Hrvatske i Jugoslavije.

Nakon Drugoga svjetskog rata pa sve do sedamdesetih godina u SAD se uselilo više od 45 tisuća novih hrvatskih useljenika, među kojima su pretežito bili stručni radnici, obrtnici i mehaničari, za razliku od prethodnih razdoblja, kad je to većinom bila nekvalificirana radna snaga.¹⁴ S obzirom na to da ne postoje precizni podaci, pretpostavlja se da je u SAD-u nakon Drugoga svjetskog rata pa do kraja osamdesetih godina živjelo između 1,5 i 2 milijuna Hrvata i njihovih potomaka.¹⁵ Iseljavanje se nakon Drugoga svjetskog rata nastavilo i u Kanadu, s tim da ne postoje precizni podaci o brojkama, ali se na osnovi određenih statističkih podataka može zaključiti da je u Kanadi 1944. živjelo oko 18 tisuća Hrvata, 1956. oko 25 tisuća, a već 1957. taj se broj povećao na 35 tisuća.¹⁶ Procjenjuje se da je između 1971. i 1981. broj Hrvata bio između 65 i 70 tisuća.¹⁷ I u Kanadi su, poput onih u SAD-u, poslijeratni hrvatski useljenici, za razliku od prijašnjih, imali visokoškolsko obrazovanje.¹⁸

Završetkom Drugoga svjetskog rata u iseljništvo su pristigli pripadnici poraženih ustaških i domobranskih vojnih snaga te javnoga i državnoga aparata Nezavisne Države Hrvatske, koji su imali veliki politički utjecaj na hrvatsko iseljništvo do 1990. godine. U emigraciju je tada stigao i predsjednik HSS-a Vladko Maček, kao i dio prijeratnih narodnih zastupnika te stranke, s tim da je glavni tajnik Juraj Krnjević u emigraciju otišao još 1941. s jugo-

⁹ Opširnije o HSS-ovim iseljeničkim organizacijama dvadesetih i tridesetih godina vidi: TEPEŠ, *Hrvatska politička emigracija – HSS*, 27-40.

¹⁰ Opširnije vidi: ČIZMIĆ, *Hrvati u životu Sjedinjenih Američkih Država*, 163-262.

¹¹ Opširnije vidi: M. JAREB, *Ustaško-domobranski pokret*, 184-214, 247-277, 344-456.

¹² J. JAREB, „Prilog povijesti hrvatskog iseljništva u Sjedinjenim Američkim Državama”, 41; TEPEŠ, *Hrvatska politička emigracija – HSS*, 37.

¹³ TEPEŠ, *Hrvatska politička emigracija – HSS*, 35.

¹⁴ PRPIĆ, *Hrvati u Americi*, 328.

¹⁵ *Isto*, 324.

¹⁶ SOPTA, *Hrvati u Kanadi*, 65.

¹⁷ *Isto*.

¹⁸ *Isto*.

slavenskom vladom.¹⁹ U poraću se zbog hladnoratovskih prilika u zapadnim zemljama pod vodstvom SAD-a suzbijaju komunističke organizacije, pa tako i one iseljeničke s komunističkim utjecajem.²⁰ Šezdesetih godina, nakon otvaranja jugoslavenskih granica, među iseljenike su pristigli radnici iz Jugoslavije na tzv. privremeni rad, a nakon sloma Hrvatskoga proljeća 1971. u emigraciju dolaze i pojedinci koji su sudjelovali u tim događanjima, tzv. prolječari.²¹ Vodstvo HSS-a u emigraciji u cijelom razdoblju od 1945. do 1990. bilo je protiv jugoslavenskoga režima, komunizma i jugoslavenskoga vođe Josipa Broza Tita, s tim da je Maček bio skloniji hrvatsko pitanje rješavati unutar jugoslavenskoga okvira, a Krnjević je bio zagovornik neovisne Hrvatske izvan Jugoslavije.²²

Članstvo HSS-a u Kanadi, SAD-u, Belgiji i Urugvaju nakon Drugoga svjetskog rata većinom su činili prijeratni iseljenici i njihovi potomci, a u manjoj su se mjeri u HSS uključili poslijeratni iseljenici. Određeno pomlađivanje članstva dogodilo se nakon sredine šezdesetih godina.²³ U Kanadi je HSS krajem pedesetih i tijekom šezdesetih doživio vrhunce svojega djelovanja u odnosu na broj članova i organizacija: računa se da je tada bilo više od dvije tisuće članova i 36 organizacija,²⁴ a slična situacija ostala je i tijekom sedamdesetih godina.²⁵ U SAD-u je krajem sedamdesetih godina zabilježeno osam ogranaka i oko 300 članova,²⁶ a u Belgiji je prema nekim procjenama sredinom šezdesetih godina bilo 200 do 300 članova HSS-a.²⁷ U Urugvaju je još iz prijeratnoga vremena nastavio djelovati samo jedan ogranak u Montevideu.²⁸ Prema radnoj strukturi, članovi HSS-a u Kanadi, SAD-u i Belgiji u velikoj su većini bili rudari i industrijski radnici,²⁹ a u Urugvaju se većina članova bavila poljoprivredom i bili su vlasnici imanja. I u Urugvaju su članovi u međuraću bili radnici u Montevideu, ali su zbog izbivanja krize izgubili poslove i otišli kao najamnici obrađivati zemlju, koju su s vremenom kupili i stekli imanja.³⁰

---

¹⁹ Uz Vladka Mačeka i Jurja Krnjevića u emigraciji je bilo još 15 zastupnika HSS-a biranih na izborima 1938., od kojih su se šestorica tijekom rata uključila u Ustaški pokret, a od tih šest trojica su se u emigraciji ponovno vratila u HSS. Popis zastupnika vidi u: TEPEŠ, *Hrvatska politička emigracija – HSS*, 318; „Zastupnici HSS-e u emigraciji”, *Slobodna riječ* (Buenos Aires), 1. 7. 1956., 1.

²⁰ ČIZMIĆ, SOPTA, ŠAKIĆ, *Iseljena Hrvatska*, 141; SOPTA, *Hrvati u Kanadi*, 361.

²¹ Opširnije o odnosu hrvatske političke emigracije prema Hrvatskom proljeću vidi u: KRAŠIĆ, *Hrvatsko proljeće i hrvatska politička emigracija*.

²² Opširnije vidi: TEPEŠ, *Hrvatska politička emigracija – HSS*.

²³ *Isto*, 30, 259, 320, 389; SOPTA, *Hrvati u Kanadi*, 226.

²⁴ PALAIĆ, *Hrvatska seljačka stranka u Kanadi*, 65; TEPEŠ, *Hrvatska politička emigracija – HSS*, 389.

²⁵ HR-HDA-1561-SDS RSUP SRH, 4.1/213, „Hrvatska seljačka stranka”, 20. 9. 1983., 11.

²⁶ *Isto*.

²⁷ HR-HDA-1561-SDS RSUP SRH, 010.24, „Odlazak dr Mačeka i nekih prvaka Hrvatske seljačke stranke iz Zagreba, uoči ulaska jedinica Jugoslavenske narodne armije”, 41.

²⁸ TEPEŠ, *Hrvatska politička emigracija – HSS*, 360.

²⁹ *Isto*, 34, 323, 386.

³⁰ „Proslava 25-god. org. HSS i H. N. Dana”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 2. 3. 1959., 2; „Proslava Hrv. Narodnog Dana i 24-god. org. HSS ‘Stjepan Radić’”, *Hrvatska riječ* (Jemeppe-sur-Meuse), Uskrs 1959., 5.

Prema podrijetlu, u SAD-u i Kanadi većinu članova činili su iseljenici čiji su korijeni bili iz sjeverozapadne Hrvatske,³¹ a u Belgiji je većina bila s područja Dalmacije, Hercegovine i osobito Bosne; jedino je u Bruxellesu članstvo bilo većinom sa zagrebačkoga područja.³² U Urugvaju je većina članova podrijetlom bila iz Dalmacije i Hercegovine.³³

Iseljeničke organizacije HSS-a od 1945. do 1990. osim u Kanadi, SAD-u, Belgiji i Urugvaju bile su aktivne još u Velikoj Britaniji, Austriji, Njemačkoj, Italiji, Švedskoj, Argentini i Australiji te krajem osamdesetih godina u Francuskoj i Švicarskoj.³⁴

Početak 1979. izbio je javni sukob između predsjednika Glavnoga odbora kanadskoga HSS-a Mladena Giunija Zorkina i predsjednika HSS-a Krnjevića, što je rezultiralo raskolom u kanadskim organizacijama HSS-a. Osamdesete godine protekle su u ozračju stranačkoga raskola, koji se osim u Kanadi odrazio i na organizacije u SAD-u i Australiji. Raskol među kanadskim organizacijama osjetio se i u organiziranju HND-a jer je svaka frakcija organizirala svoje manifestacije.³⁵

Kronologija održavanja Hrvatskoga narodnog dana

Organizacije HSS-a u Kanadi, SAD-u i Belgiji organizirale su tijekom jedne kalendarske godine više izleta i zabava, ali najveće godišnje manifestacije održavale su se pod nazivom Hrvatski narodni dan. U Urugvaju je broj godišnjih druženja bio skromniji, a HND se u toj zemlji priređivao u sklopu obilježavanja obljetnice osnutka organizacije.

Godišnje manifestacije hrvatskih iseljenika održavale su se u SAD-u još prije Drugoga svjetskog rata, kad se znalo udružiti više hrvatskih društava u priređivanju manifestacija pod nazivom „Hrvatski dan”, u čemu su istaknutu ulogu imali i haesesovci.³⁶ U SAD-u su haesesovci prvi put svoj HND održali 1937. u Pittsburgu i Chicagu.³⁷ Osim društvenoga karaktera, takve manifestacije od samih su početaka imale i politički naboj, pa je dugogodišnji dužnosnik HSS-a iz SAD-a i svjedok događanja Luka Bradvica napisao da su

³¹ Bogdan RADICA, „U posjete kanadskim Hrvatima”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 8. 8. 1955., 4.

³² Juraj KRNJEVIĆ, „Osam dana u Belgiji”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 27. 8. 1962., 1; TEPEŠ, *Hrvatska politička emigracija – HSS*, 324.

³³ TEPEŠ, *Hrvatska politička emigracija – HSS*, 360.

³⁴ Opširnije vidi: *Isto*, 317-406.

³⁵ O raskolu u iseljeničkom HSS-u opširnije vidi: PALAIĆ, *Hrvatska seljačka stranka u Kanadi*, 105-254; TEPEŠ, *Hrvatska politička emigracija – HSS*, 396-406.

³⁶ „U spomen Blažu Kaušiću”, *Glasnik Hrvatske seljačke stranke* (dalje: *Glasnik HSS-a*) (Vancouver), srpanj 1987., 13; Luka BRADVICA, „Malo iz prošlosti postanka ‘H. Dan’ i Hrv. Narodne Udruge u Los Angeles”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 29. 5. 1965., 4.

³⁷ „Uspjela proslava Hrv. Narod. Dana u Pittsburgu”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 3. 8. 1937., 5; „Veliki uspjeh hrv. narodnog dana HRSS”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 10. 8. 1937., 4.

se Hrvatski dani tridesetih godina u SAD-u organizirali „kao odgovor iseljenih Hrvata srpskim tiranima i kralju-diktatoru Aleksandru, da ima još Hrvata spremnih za oslobodjenje domovine Hrvatske iz jugoslavenske tamnice, u kojoj izgubiše živote učitelji i vodja hrvatskog naroda Stjepan Radić, te Pavle Radić i Gjuro Basariček”.³⁸ Politička potpora s HSS-ovih Hrvatskih dana bila je i u novčanom obliku, pa je prihod s manifestacija u Pittsburghu i Chicagu 1937. uplaćen Mačeku i Krnjeviću za njihov politički rad.³⁹

Slične manifestacije održavale su se i u Kanadi, u južnom dijelu provincije Ontario, a o održavanju prvoga HSS-ova Hrvatskog dana postoje neprecizni podaci. Prema pisanju *Hrvatskoga glasa* iz 1937., prvi HND u Wellandu održan je 1. srpnja 1937. u suradnji HSS-a i Hrvatske bratske zajednice.⁴⁰ Prema Krnjevićevu pisanju, a na osnovi kasnijih sjećanja, temelji HND-a u Kanadi postavljeni su 1935. u Wellandu na ljetnom pikniku na kojem je bio i on. Krnjević je pisao da je iste godine bio i na Hrvatskom danu u Los Angelesu.⁴¹ Za razliku od Krnjevića, iz pisanja drugih dvaju haesesovaca proizlazi da je prvi HND održan 1938. godine. Aktivni član iseljeničkoga HSS-a i povjesničar Stjepan Gaži napisao je da je prvi HND organiziran između 4. glavne skupštine kanadskih organizacija HSS-a, koja je održana 21. – 23. srpnja 1938., i Krnjevićeva povratka u London te godine. Prema Gažiju, Krnjević je u tom razdoblju održao niz javnih skupština i sastanaka po hrvatskim naseobinama te je tijekom njegova boravka u Wellandu održan i prvi „Hrvatski Dan”, kojemu je predsjedao Ivan Husnik, a Krnjević je bio glavni govornik.⁴² Janko Lovrinić, jedan od dužnosnika kanadskoga HSS-a, također je nekoliko desetljeća poslije po sjećanju napisao da je jedan nedjeljni piknik HSS-a prvi put nazvan „Hrvatskim danom” u Wellandu 1938. ili 1939. te da je na njemu bio Krnjević,⁴³ a Krnjević je u SAD-u i Kanadi boravio 1935. i 1938. godine. Na osnovi pisanja *Hrvatskoga glasa* iz 1937., prvi HND trebao bi biti smješten u tu godinu,⁴⁴ ali s obzirom na to da je tada bio organiziran u suradnji s Hrvatskom bratskom zajednicom, može biti da ga haesesovci poslije zbog toga nisu uzimali u obzir kao prvi samostalno organizirani HND, a jedan od razloga može biti i taj da se održavanje prvoga prijeratnog HND-a u Kanadi kasnije htjelo povezati s Krnjevićevom nazočnošću. Bez obzira na navedeno, to nije

³⁸ Luka BRADVICA, „Malo iz prošlosti postanka ‘H. Dan’ i Hrv. Narodne Udruge u Los Angeles”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 29. 5. 1965., 4.

³⁹ „Uspjela proslava Hrv. Narod. Dana u Pittsburgu”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 3. 8. 1937., 5; „Veliki uspjeh hrv. narodnog dana HRSS”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 10. 8. 1937., 4.

⁴⁰ „Hrvatski narodni dan u Wellandu”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 22. 6. 1937., 4; „Wellandski Hrvati i Hrvatice dostojno proslaviše Hrv. Narodni Dan”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 20. 7. 1937., 5.

⁴¹ Juraj KRNJEVIĆ, „Dva hrvatska narodna dana u Kanadi”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 1. 8. 1955., 1; Juraj KRNJEVIĆ, „Moj pozdrav Los Angelesu godine 1976.”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 7. 7. 1976., 1.

⁴² GAŽI, „Dvadeset godina hrvatskih seljačkih organizacija u Kanadi”, 105-106.

⁴³ Janko LOVRINIĆ, „Osvrt na prošle Hrv. Dane”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 17. 6. 1970., 2.

⁴⁴ *Hrvatski glas* iz 1938. tijekom pisanja rada nije bio dostupan, pa se ne može utvrditi što se o Hrvatskom narodnom danu pisalo te godine.

imalo utjecaja na poslijeratnu tradiciju brojenja, u kojoj se prvim HND-om označavala manifestacija održana 1946. godine.⁴⁵

Podrijetlo samoga naziva HND-a Lovrinić je povezo s djelovanjem Hrvatske bratske zajednice tridesetih godina, a najveću zaslugu pripisao je Michaelu Horvatu, prvom uredniku engleskoga dijela lista Hrvatske bratske zajednice *Zajedničar*, koji je najviše zagovarao da se održavanje priredbi u prirodi na području Pittsburga i okolice, na koje su dolazili i Hrvati iz Kanade, nazove Hrvatskim narodnim danom.⁴⁶

U prijeratnom razdoblju, za razliku od poslijeratnih proslava, vladala je prohibicija i nije bilo dopušteno točenje alkohola.⁴⁷

Od 1939. do 1946. nisu se održavale slične javne manifestacije zbog ratnih prilika, a ponovno organiziranje piknika započelo je 1946., kad je organiziran i prvi HND. Organiziranju prvoga poslijeratnog HND-a prethodili su piknici koje su kanadski haesesovci te godine održali na području južnoga Ontarija. O tome je Lovrinić napisao:

„U ono vrijeme, a bilo je to ratno doba, pojedina odrasla osoba mogla je dobiti jedan sanduk piva tjedno i staklenku rakije. Što smo kao radnici, uposljeni u tvornicama, naravski, mogli lako ‘potrošiti’. Medjutim, na sjednici organizacije smo u lipnju predložili, da se usvoji naše mišljenje, koje je u srži bilo ovo: treba sabrati što više piva i rakije od naših članova i prijatelja, pa onda zatražiti dozvolu za održanje izleta u nedalekoj šumici. – Ukratko, sabrali smo 75 sanduka piva i preko 30 flaša rakije. Zanimljivo je i ovo: još i danas imam zapisana imena darivatelja alkoholnog pića za piknik. [...] Kad smo se uvjerali, da takve priredbe mogu dobro uspjati, pozvali smo braću i sestre, prijatelje iz Welland-a, Toront-a, Cooksville-a, da nam se drugi put priključe, za drugi put priredbu-piknik održati. Tu zajedničku priredbu prozvali smo ‘Hrvatski Narodni Dan.’⁴⁸

Očito je iz Lovrinićeva opisa da je manifestacija nastala iz društvenih potreba za zabavom i druženjem hrvatskih iseljenika, no vrlo brzo dobila je i političku dimenziju.

Prvi HND održan je u ozračju pojačane aktivnosti i poslijeratnoga reorganiziranja kanadskoga HSS-a, a u svibnju 1946. u Kanadu je došao i dr. Mladen Giunio Zorkin kao Mačekov izaslanik radi okupljanja što više iseljenika oko HSS-a i potiskivanja komunističkoga utjecaja na iseljništvo.⁴⁹ Giunio Zorkin bio je i na proslavi prvoga HND-a.⁵⁰ S obzirom na to da je prvi HND sjajno uspio i ispunio očekivanja organizatora, zajednički odbor odlučio je da

⁴⁵ Janko LOVRINIĆ, „Osvrt na prošle Hrv. Dane”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 17. 6. 1970., 2.

⁴⁶ *Isto*.

⁴⁷ *Isto*.

⁴⁸ *Isto*.

⁴⁹ Opširnije o aktivnostima HSS-a tijekom 1946. vidi: TEPEŠ, *Hrvatska politička emigracija – HSS, 75-92*.

⁵⁰ Janko LOVRINIĆ, „Osvrt na prošle Hrv. Dane”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 17. 6. 1970., 2.

se novčani prihod s manifestacije uplati u „Fond dr. Vladka Mačeka za slobodu Hrvatske”,⁵¹ što je u Kanadi otad postala redovna praksa. Taj je fond ustanovljen krajem travnja 1946. na 6. konvenciji kanadskih organizacija HSS-a, a svrha mu je bila „sakupljanje sredstava za pomoć vodstvu HSS za ostvarenje demokratske slobode i samoodređenja hrvatskog naroda te za uspostavu Radićeve čovječanske pravice u Seljačkoj Hrvatskoj”.⁵² Nedugo nakon njegova osnivanja, početkom kolovoza 1946., Glavni odbor kanadskoga HSS-a pozvao je sve organizacije da u roku od tri mjeseca prirede zabave i priredbe u korist novoosnovanoga fonda.⁵³ Takav način prikupljanja novčanih sredstava nije bio svojstven samo haesesovcima – prikupljanje sredstava na društvenim događanjima i zabavama iseljenika za djelovanje nekoga iseljeničkog društva nije bila rijetka pojava. Na taj su način, na primjer, sredstva skupljali i neki odsjeci Hrvatske bratske zajednice, najbrojnije iseljeničke organizacije, još od početka svojega djelovanja krajem XIX. i početkom XX. stoljeća.⁵⁴ Hrvatski narodni dan bio je financiran sredstvima stranačkih organizacija i članova HSS-a te od prodane hrane i pića na manifestacijama.⁵⁵

Prvu proslavu HND-a u Kanadi organizirali su ogranci HSS-a iz južnoga Ontarija, a upravo su tamošnje proslave bile najveće i najposjećenije tijekom cijeloga promatranog razdoblja.⁵⁶ Hrvatski narodni dan za područje južnoga Ontarija od 1946. do 1954. održavao se u Hamiltonu, a od 1955. do 1968. te 1973., 1974. i 1976. u Wellandu.⁵⁷ Od 1969. do 1972. održavao se u Winoni pored Hamiltona,⁵⁸ a 1975. i od 1977. do 1979. na izletištu „Zelengaj” pored Toronta.⁵⁹ Nakon 1979. održavala su se dva zasebna HND-a odvojenih frakcija kanadskoga HSS-a. Krnjevićeva frakcija organizirala je HND od 1980. nadalje u okolici Toronta, u Norvalu i Mississaugi, a od 1987. njihove su manifestacije

⁵¹ Isto.

⁵² „Poruka glav. odbora org. HSS u Kanadi”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 3. 9. 1946., 2; TEPEŠ, *Hrvatska politička emigracija – HSS*, 80.

⁵³ „Poruka glav. odbora org. HSS u Kanadi”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 3. 9. 1946., 2.

⁵⁴ ČIZMIĆ, *Povijest Hrvatske bratske zajednice*, 13-14.

⁵⁵ „Uspjela proslava Hrv. Narod. Dana u Pittsburgu”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 3. 8. 1937., 5; Janko LOVRINIĆ, „Osvrt na prošle Hrv. Dane”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 17. 6. 1970., 2.

⁵⁶ „Poziv na 29. Hrvatski Narodni Dan u Wellandu”, *Hrvatski glas* (Vancouver), 19. 6. 1974., 1.

⁵⁷ Janko LOVRINIĆ, „Osvrt na prošle Hrv. Dane”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 17. 6. 1970., 2; Janko LOVRINIĆ, „Osvrt na prošle Hrv. Dane II.”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 24. 6. 1970., 2; „Poziv na 28. Hrv. Narodni Dan”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 23. 5. 1973., 1; „Wellandski Hrvatski Narodni Dan”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 24. 7. 1974., 2; „Okružnica za proljeće 1976.”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 31. 3. 1976., 2.

⁵⁸ „Poziv na 24. ‘Hrv. Narodni Dan’”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 18. 6. 1969., 3; „Poziv na Hrv. Narodni Dan”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 20. 5. 1970., 1; „Predobjava – promjena mjesta”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 19. 5. 1971., 3; „27-mi po redu Hrvatski narodni dan u Winona-i”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 24. 5. 1972., 1.

⁵⁹ „Predobjava”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 21. 5. 1975., 2; „Obavijesti – Toronto”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 11. 5. 1977., 2; „Predsjednik Krnjević sa djevojkama Hrvatskog Dana i njihovim roditeljima – Toronto 1978.”, *Kalendar Hrvatski glas 1979.* (Winnipeg), 90; „Organizacije Hrvatske Seljačke Stranke južnog Ontario-a”, *Hrvatski glas* (Acton), 22. 6. 1979., 1.

dodatno nosile naziv „Dan Stjepana Radića”.⁶⁰ Frakcija Giunija Zorkina održala je 1980. i 1981. svoj HND za južni Ontario u Hamiltonu i njegovoj okolini,⁶¹ a od 1982. u Torontu i njegovoj okolini, odnosno u Norvalu i Mississaugi.⁶² Obje su frakcije, bez obzira na raskol, zadržale tradicionalno brojenje svojih manifestacija u južnom Ontariju, počevši od prve održane 1946. godine.

Na području Ontarija živjelo je više od polovine hrvatskih iseljenika nastanjenih u Kanadi, pogotovo u južnom dijelu provincije,⁶³ a masovna posjećenost HND-a u južnom Ontariju bila je, među ostalim, i odraz snage HSS-ovih organizacija na tom području, o čemu je Krnjević 1968. napisao:

„Južni dio kanadske provincije Ontario spada među najvažnije krajeve prekomorskih zemalja kamo su se hrvatski iseljenici selili u vremenu prije i pogotovo nakon prvoga svjetskoga rata pa do danas. Ontario je gospodarski najjača provincija Kanade te se gospodarskim napredkom naročito ističe njegov južni dio, i to milijunski grad Toronto i područje na jugu od Toronta sve do američke granice. Zato nije nikakvo čudo, što je upravo tu sebi izgradio život veliki broj Hrvata doseljenih u Kanadu. Nije čudo da su tu već prije 35 i više godina stvorene prve kanadske organizacije Hrvatske Seljačke Stranke i da se tu najснаžnije razvio politički, kulturni i društveni život hrvatskih doseljenika [...] A Hrv. Narodni Dan, što su ga još prije drugoga svjetskoga rata pokrenule Hrv. Seljačke Organizacije južnog Ontarija, posjećuju kanadski i američki Hrvati iz bližih i udaljenijih mjesta. I on se razvio u veliku manifestaciju narodne svijesti kanadskih i američkih Hrvata i njihove ljubavi za domovinu, gdje su se rodili i odakle potiču.”⁶⁴

⁶⁰ „Trideset i peti Hrvatski narodni dan seljačkih organizacija u Kanadi”, *Hrvatski glas* (Acton), 3. 7. 1980., 1; „Hrvatski narodni dan u južnom Ontariju 28 lipnja (juna), 1981.”, *Hrvatski glas* (Vancouver), svibanj 1981., 6; „Glavni odbor organizacija Hrvatske seljačke stranke u Kanadi”, *Hrvatski glas* (Vancouver), svibanj 1982., 3; „Hrvatski narodni dan u nedjelju, 10. srpnja 1983.”, *Hrvatski glas* (Vancouver), srpanj 1983., 3; „Glavni odbor Hrvatske seljačke stranke u Kanadi priređuje Hrvatski narodni dan za južni Ontario”, *Hrvatski glas* (Vancouver), svibanj 1984., 2; „Predobjava”, *Hrvatski glas* (Vancouver), travanj 1985., 2; „Hrvatski narodni dan”, *Glasnik HSS-a*, travanj 1986., 2; „Predobjava”, *Glasnik HSS-a*, ožujak 1987., 2; „Predobjava”, *Glasnik HSS-a*, travanj 1988., 4; „Hrvatski dan u Torontu-Ontario”, *Glasnik HSS-a*, 15. 6. 1989., 2.

⁶¹ „Obavjesti Organizacija H.S.S. i Svih Ostalih Društava – Pred objava za Hrvatski dan”, *Hrvatski glas* (Hamilton), 16. 2. 1980., 2; „Proslave Hrvatskih dana ljeta 1981.”, *Hrvatski glas* (Sudbury), 14. 5. 1981., 1.

⁶² „Hrvatski dan južnog Ontaria”, *Hrvatski glas* (Sudbury), 20. 5. 1982., 1; „Hrvatski dan južnog Ontaria”, *Hrvatski glas* (Sudbury), 2. 6. 1983., 1; „Posjetite proslave Hrvatskih dana u vašem kraju”, *Hrvatski glas* (Sudbury), lipanj 1984., 1; „Kraljica Hrvatskih dana”, *Hrvatski glas* (Nanaimo), 15. 8. 1985., 2; „Pozor Ontario”, *Hrvatski glas* (Nanaimo), svibnja 1986., 2; „Predobjava”, *Hrvatski glas* (Nanaimo), 30. 4. 1987., 3; „Hrvatski narodni dan 1988”, *Hrvatski glas* (Nanaimo), 30. 4. 1988., 1; „Hrvatski dan HSS u Torontu”, *Hrvatski glas* (Nanaimo), 15. 7. 1989., 1.

⁶³ SOPTA, *Hrvati u Kanadi*, 67.

⁶⁴ Juraj KRNJEVIĆ, „Dan Stjepana Radića u Južnom Ontariju”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 13. 7. 1968., 1.

Fotografija 1. Hrvatski narodni dan u Wellandu 1. srpnja 1957. godine (preuzeto iz: *Kalendar Hrvatski glas* 1958., 83)

Prvih godina HND u južnom Ontariju održavao se na kanadski Dan nezavisnosti⁶⁵ 1. srpnja,⁶⁶ a već od sredine pedesetih godina nadalje nije bilo strogo određeno da se održi baš 1. srpnja, nego je znao biti i nekoliko dana prije, krajem lipnja, ili čak kasnije, oko sredine srpnja.⁶⁷ Osamdesetih godina manifestacija u južnom Ontariju znala je biti održana i tijekom lipnja.⁶⁸ Bez obzira na datum održavanja, poveznica HND-a u južnom Ontariju s kanadskim Danom nezavisnosti vrlo se često spominjala.

Po uzoru na organizacije iz južnoga Ontarija svoj su HND, počevši od 1950., organizirale i HSS-ove organizacije iz sjevernoga Ontarija i zapadnoga dijela provincije Quebec, a ta se manifestacija nazivala „HND za Sjeverni Ontario i Quebec”. I na sjeveru Ontarija HND je od početka bio povezan s kanadskim Danom nezavisnosti, stoga se običavao organizirati u srpnju, a 1951. oba su bila organizirana na isti dan, 1. srpnja.⁶⁹ Idućih je godina u nekoliko prili-

⁶⁵ Kanadski Dan nezavisnosti obilježava se u spomen na 1. srpnja 1867., kad je stvorena federalna unija, a britanski parlament iste je godine Kanadi dodijelio status dominiona.

⁶⁶ „Peti poratni Hrv. Narodni Dan---Južno Ontario”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 27. 6. 1950., 2.

⁶⁷ „Poziv na veliki izlet – Hrv. Narod. Dan u Welland-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 11. 6. 1956., 1; „Veličanstvena manifestacija hrvatstva i sloge bio je XIV. Hrv. Narodni Dan u juž. Ontario-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 3. 8. 1959., 2; „Hrvatski Narodni Dan”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 6. 6. 1960., 2; „Hrv. Narodni Dan u Welland-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 12. 6. 1965., 3; „Poziv na Hrvatski Narodni Dan”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 21. 5. 1966., 1.

⁶⁸ „Glavni odbor Hrvatske seljačke stranke u Canadi priređuje Hrvatski narodni dan za južni Ontario”, *Hrvatski glas* (Vancouver), svibanj 1984., 2; „Poziv na Hrvatski narodni dan, Dan Stjepana Radića”, *Glasnik HSS-a*, svibanj 1987., 8.

⁶⁹ „Razmišljanja o jednoj dvadesetogodišnjici”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 10. 7. 1951., 4.

ka manifestacija bila organizirana i posljednjih dana lipnja⁷⁰ te u kolovozu.⁷¹ Prvi HND za sjeverni Ontario i Quebec održan je u Kenogami Lakeu.⁷² Drugi HND za isto područje održao se 1951. u gradu Rouyn-Noranda u Quebecu,⁷³ a od 1952. do 1972. i od 1974. nadalje manifestacije za sjeverni Ontario i Quebec održavale su se u kontinuitetu u Schumacheru, malom rudarskome mjestu u sjevernom Ontariju, koje su haesesovci nazivali „Mali Zagreb”⁷⁴ zbog velikoga broja Hrvata koji su živjeli u njemu,⁷⁵ a naziv su preuzeli i drugi iseljenici, poput Bogdana Radice.⁷⁶ U Schumacheru je u prvoj polovini sedamdesetih godina XX. stoljeća živjelo oko tisuću Hrvata.⁷⁷ Od 1932. organizacija HSS-a u Schumacheru imala je u svojem vlasništvu Hrvatski narodni dom,⁷⁸ a posjedovala je i vlastito zemljište na kojem se održavao HND.⁷⁹ Godine 1973. HND za sjeverni Ontario i Quebec održan je u Sudburyju.⁸⁰ Organizacije sjevernoga Ontarija i zapadnoga Quebeca bile su međusobno jako udaljene, za razliku od onih na jugu Ontarija, između kojih su geografske udaljenosti bile male i čije su organizacije bile brojnije i snažnije.⁸¹

Upravo zbog velike udaljenosti između Schumachera na sjeveru i Wellanda na jugu organizacija HSS-a u Sudburyju organizirala je svoj zasebni HND 1954., 1956. i 1958. godine.⁸² U Sudburyju je HSS imao Hrvatski narodni dom od 1934. godine.⁸³

⁷⁰ „Pripreme za Hrv. Dan u Schumacher-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 27. 5. 1957., 2; „Deveti Hrvatski Narodni Dan”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 9. 6. 1958., 1; „Divno uspjelo narodno slavlje”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 15. 7. 1963., 1.

⁷¹ „Hrvatski dan u Schumacher-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 20. 7. 1959., 1; „Predobjava – Hrvatski Narodni Dan u Schumacheru, 8. kolovoza 1976.”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 4. 8. 1976., 2.

⁷² „Proslava Hrvatskog dana na kanadskom Sjeveru”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 11. 7. 1950., 1; „Organizacija HSS, Kirkland Lake, Ont.”, 142.

⁷³ „Dva hrvatska narodna dana – 1. srpnja”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 26. 6. 1951., 4.

⁷⁴ Đuro ĐURKOVIĆ, „Moj posjet Hrvatskom Narodnom Danu u Sudbury”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 12. 9. 1973., 2; „26sti Hrvatski Narodni Dan u Schumacher-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 19. 6. 1974., 2; PALAIĆ, *Hrvatska seljačka stranka u Kanadi*, 168, 207.

⁷⁵ Mladen GIUNIO ZORKIN, „Bradica-Škacan-Krznarić”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 19. 6. 1965., 3.

⁷⁶ „Velika svečanost u Schumacher-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 30. 7. 1956., 2.

⁷⁷ PALAIĆ, *Hrvatska seljačka stranka u Kanadi*, 86-87.

⁷⁸ *Isto*, 26.

⁷⁹ „Hrvatske narodne priredbe u Kanadi”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 13. 6. 1960., 3.

⁸⁰ Đuro ĐURKOVIĆ, „Moj posjet Hrvatskom Narodnom Danu u Sudbury”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 12. 9. 1973., 2; „Pismo iz Schumachera – Hrvatski Narodni Dan za Sjeverni Ontario”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 16. 7. 1975., 2; „Predobjava”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 4. 8. 1976., 2; „Hrvatski Narodni Dan u Schumacher-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 20. 7. 1977., 2.

⁸¹ „Dvije sjajne manifestacije hrv. narodne svijesti”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 11. 7. 1950., 4; „Dva hrvatska narodna dana – 1. srpnja”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 26. 6. 1951., 4.

⁸² „Proslava Hrvatskog Dana”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 21. 6. 1954., 1; Juraj KRNJJEVIĆ, „Hrvatski Narodni Dan u Kanadi”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 25. 6. 1956., 1; „Hrvatski narodni dan u – Sudbury”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 30. 6. 1958., 12.

⁸³ PALAIĆ, *Hrvatska seljačka stranka u Kanadi*, 26.

U Kanadi se počevši od 1958. održavao i HND u Vancouveru, gradu na pacifičkoj obali u provinciji British Columbia.⁸⁴ To je bila druga kanadska provincija po broju naseljenih Hrvata nakon Ontarija.⁸⁵ U Vancouveru je organizacija HSS-a osnovana 1931., ali se vrlo brzo ugasila. Ponovno je osnovana tek 25. studenog 1951. pod nazivom „Ivan Gundulić”.⁸⁶ Za razliku od ostatka Kanade, gdje su pokretači HND-a bili prijeratni iseljenici, u Vancouveru su to 1958. bili poslijeratni iseljenici i pripadnici mlađe, druge generacije hrvatskih iseljenika.⁸⁷ Osim prvoga HND-a u tom gradu, koji je održan u rujnu,⁸⁸ sve do osamdesetih godina manifestacija se održavala u lipnju⁸⁹ u znak sjećanja na lipanjske žrtve⁹⁰ i otvarala je godišnju sezonu održavanja HND-a, a iznimno je tijekom osamdesetih godina bila održana i u kolovozu.⁹¹ Proslave u Vancouveru održavale su se neprekidno sve do kraja promatranoga razdoblja, s tim da su nakon raskola također održavane dvije zasebne proslave. Godine 1976. HND u Vancouveru prvi je put održan na izletištu zvanom „Hrvatska Dubrava”, što je bio naziv za zemljište koje je kupila organizacija HSS-a iz Vancouvera.⁹² Zemljište je nakon raskola postalo predmet sporova.⁹³

Osim dosad spomenutih kanadskih proslava HND-a, koje su imale nešto dužu tradiciju, od 1982. organizirali su i HND u Montrealu⁹⁴ te u Calgaryju počevši od 1984., koji je organizirala frakcija Giunija Zorkina.⁹⁵ Uz HND u Kanadi treba voditi računa i o kanadskoj politici multikulturalizma,⁹⁶ na osnovi koje su se, pogotovo nakon početka sedamdesetih godina, odvajala i znatna materijalna sredstva etničkim grupama za organizaciju kulturnih, sportskih i vjerskih programa.⁹⁷

⁸⁴ „Sjajna pobjeda hrvatstva u Vancouver-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 29. 9. 1958., 1.

⁸⁵ SOPTA, *Hrvati u Kanadi*, 70.

⁸⁶ GAŽI, *Spomenica na dvadeset godina Hrvatskih Seljačkih Organizacija u Kanadi*, 166.

⁸⁷ „Tri velike priredbe u Kanadi”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 12. 6. 1965., 2.

⁸⁸ „Sjajna pobjeda hrvatstva u Vancouver-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 29. 9. 1958., 1.

⁸⁹ „Poziv na drugi Hrv. Dan – Vancouver”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 1. 6. 1959., 1; „Slavlje Hrvata u Vancouver-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 9. 7. 1962., 2; „Izvanredno veliki uspjeh HNDana”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 15. 6. 1968., 1; „Poziv na 15. Hrv. Dan – 11. lipnja – juna”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 31. 5. 1972., 1; „Hrvatski Narodni Dan u Vancouveru potvrdio snagu i slogu Hrvata na programu Stjepana Radića”, *Hrvatski glas* (Acton), 29. 6. 1979., 8-9; „25-i Hrvatski Narodni Dan u Hrvatskoj Dubravi u Vancouveru 13. lipnja 1982.”, *Hrvatski glas* (Vancouver), travanj 1982., 2; „Poziv na proslavu Dana Stjepana Radića”, *Glasnik HSS-a*, 15. 6. 1990., 2.

⁹⁰ PLEČKO et al., *Hrvatska seljačka stranka 1904. – 2004.*, 76. Lipanjske žrtve bili su HSS-ovi zastupnici preminuli nakon atentata u beogradskoj skupštini 28. lipnja 1928. godine.

⁹¹ Đuro ĐURKOVIĆ, Josip IVŠIĆ, „Dan Stjepana Radića u Vancouveru”, *Glasnik HSS-a*, listopad 1986., 3-4.

⁹² Juraj KRNJJEVIĆ, „Ovogodišnji veliki dani Hrvatskog Seljačkoga Pokreta u Vancouveru i na Vancouver-otoku”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 23. 6. 1976., 1, 3.

⁹³ PLEČKO et al., *Hrvatska seljačka stranka 1904. – 2004.*, 87.

⁹⁴ PALAIĆ, *Hrvatska seljačka stranka u Kanadi*, 168.

⁹⁵ „Posjetite proslave Hrvatskih dana u vašem kraju”, *Hrvatski glas* (Sudbury), lipanj 1984., 1.

⁹⁶ Više o multikulturalnosti u Kanadi vidi: SOPTA, *Hrvati u Kanadi*, 35-51. Na odnos kanadske politike multikulturalizma prema Hrvatima osvrnuo se i haesesovac Palaić (PALAIĆ, *Hrvatska seljačka stranka u Kanadi*, 74).

⁹⁷ SOPTA, *Hrvati u Kanadi*, 35-36.

Fotografija 2. Plesanje „Seljančice” na HND-u u Vancouveru 14. rujna 1958. godine (preuzeto iz: *Kalendar Hrvatski glas* 1959., 161)

Prvi HND na zapadu SAD-a organiziran je u Portlandu 1953.⁹⁸ i održavan je u tom gradu do 1964. godine.⁹⁹ Poslije se HND u Portlandu u dostupnim

⁹⁸ Pri označavanju početka organiziranja HND-a u Portlandu postoji određena nedosljednost. U *Hrvatskom glasu* o njegovoj proslavi do 1957. ne postoje dostupni podaci, a 1957. objavljeno je izvješće s manifestacije u Portlandu tajnika HSS-ove organizacije iz toga grada Ive Jadrešića, koji je u tekstu napisao da je to bio „Prvi Hrvatski Dan” i da se tom prilikom obilježavala peta godišnjica osnutka organizacije HRSS-a „Ante Radić” u Portlandu (Ivo JADREŠIĆ, „Hrvatski Dan u Portlandu”, *Hrvatski glas /Winnipeg/*, 19. 8. 1957., 1). Sljedeće godine u izvješću s proslave u Portlandu napisano je da je to bio šesti Hrvatski dan u tom gradu („Hrvatski dan u Portland-u”, *Hrvatski glas /Winnipeg/*, 1. 9. 1958., 2). U brojevima *Američkoga hrvatskoga glasnika* iz 1953. nema napisa o održavanju HND-a u Portlandu, pa ni u najavama za velike manifestacije u SAD-u tijekom te godine („Pripremaju se tri velike manifestacije”, *Američki hrvatski glasnik /Chicago/*, 6. 5. 1953., 7). U svibnju 1954. najavljen je Hrvatski dan i piknik u organizaciji HSS-ova ogranka iz Portlanda („Poziv na pedeset godišnjice H. S. S. u Portland, Oregon-u”, *Američki hrvatski glasnik*, 12. 5. 1954., 7). O HND-u u Portlandu nema spomena ni u knjižici organizacija HSS-a iz SAD-a izdanoj povodom 50. godišnjice HSS-a 1954., u kojoj se glavni tajnik u jednom dijelu osvrće na rad HSS-a u SAD-u u razdoblju od dvije godine koje su prethodile izdavanju knjižice (ŠIMUNOVIĆ, „Hrvatske seljačke organizacije u Sjedinjenim državama Amerike”, 28-30). Vrlo je vjerojatno da se neka vrsta piknika u organizaciji HSS-ova ogranka iz Portlanda održavala od 1953., a da je 1957. u njegovoj organizaciji sudjelovao HSS-ov Odbor za Pacifik i na njemu su sudjelovale HSS-ove organizacije s pacifičke obale SAD-a i Kanade, pa je zato u tekstu 1957. navedeno da je to prvi Hrvatski dan. S obzirom na to da su se od 1958. do 1964. u izvješćima navodili redni brojevi HND-a u Portlandu počevši od 1953., u ovom radu ta se godina označava kao početna godina organiziranja HND-a u Portlandu.

⁹⁹ „Najuspjeliji Hrvatski Dan u Portlandu”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 10. 8. 1964., 1.

Fotografija 3. Pečenje janjaca na HND-u u Portlandu 11. kolovoza 1957. godine (preuzeto iz: *Kalendar Hrvatski glas* 1958.)

podacima više ne spominje. S obzirom na to da je glavni organizator te manifestacije u drugoj polovini pedesetih godina bio HSS-ov Međunarodni odbor za Pacifik,¹⁰⁰ vrlo je vjerojatno da je manifestacija ugašena istovremeno s prestankom djelovanja toga odbora.¹⁰¹ U SAD-u se HND održavao i u Clevelandu, a o njemu postoje dostupni pisani podaci počevši od 1962. pa do sredine osamdesetih godina.¹⁰² U Clevelandu je HND održavan svake godine 4. srpnja, na američki Dan nezavisnosti, a organizirala ga je HSS-ova organizacija „Matija Gubec” iz Clevelanda, koja se ujedno nakon Drugoga svjetskog rata bila razvila i u glavno središte HSS-ove djelatnosti u SAD-u.¹⁰³

Održavanje HND-a vrlo se brzo nakon početnih poslijeratnih proslava u Kanadi proširilo i u Belgiji. Nakon ratnoga prekida belgijske organizacije ponovno su se aktivirale 1946., nakon čega je njihov rad postao intenzivan, pogotovo zato što je Belgija postala i glavni centar za brigu o distribuciji HSS-ova

¹⁰⁰ *Isto.*

¹⁰¹ HSS-ov Međunarodni odbor za Pacifik, za koji je korišten i naziv Međunarodna liga za Pacifik, bio je djelatna od 1955. do druge polovine 1965. i u njemu su bile zastupljene HSS-ove organizacije s pacifičke obale Kanade (iz Vancouvera i Nanaima) i SAD-a (iz Portlanda, Los Angelesa i San Francisca) (TEPEŠ, *Hrvatska politička emigracija – HSS*, 388).

¹⁰² Blaž KAUŠIĆ, „Uspjeh Hrv. Dana u Cleveland-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 6. 8. 1962., 2; „Poziv na Dan američke nezavisnosti”, *Hrvatski glas* (Vancouver), lipanj 1983., 7.

¹⁰³ Juraj KRNJEVIC, „Cleveland”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 27. 7. 1968., 1, 3; Juraj KRNJEVIC, „Hrvatski narodni dan, održan kraj Toronta, u srcu Canade snažna je manifestacija hrvatstva i H.S.S.-a”, *Hrvatski glas* (Vancouver), kolovoz 1981., 4; „Poziv na Dan američke nezavisnosti”, *Hrvatski glas* (Vancouver), lipanj 1983., 7.

Fotografija 4. Druženje haesesovaca u Montevideu u Urugvaju 1956. godine. Najvjerojatnije se radi o prvoj proslavi HND-a, kad je iz Buenos Airesa u Montevideo u posjet došao prijateljni zastupnik HSS-a Žiga Šol (preuzeto iz: *Kalendar Hrvatski glas* 1957., 92).

promidžbenoga materijala u domovinu.¹⁰⁴ Prvi HND u Belgiji održan je 1950. godine.¹⁰⁵ Manifestacije u Belgiji nisu imale stalno mjesto održavanja, nego je svake godine naizmjenice proslavu organizirala druga HSS-ova organizacija, a u Belgiji je HSS od početka pedesetih godina imao aktivne organizacije u Bruxellesu te mjestima Marchienne-au-Pont i Jemeppe-sur-Meuse.¹⁰⁶ Ondje se HND održavao u srpnju, što je ujedno za Mačekova života bila proslava njegova rođendana, koji se u Belgiji proslavljao i prije Drugoga svjetskog rata.¹⁰⁷ Osamdesetih godina proslave su bile i tijekom svibnja, pa čak i rujna, jer su bile povezane i s nekim drugim stranačkim događanjima.¹⁰⁸

Proslave HND-a u kraćem razdoblju održavale su se i u glavnom gradu Urugvaja Montevideu, i to od 1956. do 1959.,¹⁰⁹ nakon čega o proslavama pod

¹⁰⁴ HR-HDA-1561-SDS RSUP SRH, 4.1/213, „Hrvatska seljačka stranka”, 20. 9. 1983., 15; TEPEŠ, *Hrvatska politička emigracija – HSS*, 253.

¹⁰⁵ „Hrvatski Dan u Belgiji”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 1. 8. 1950., 2.

¹⁰⁶ TEPEŠ, *Hrvatska politička emigracija – HSS*, 324.

¹⁰⁷ „Organizacije Hrvatske seljačke stranke u Belgiji proslavile 40-ti Hrvatski narodni dan i 55 godina osnivanja organizacije HSS”, *Glasnik HSS-a*, prosinac 1987., 8.

¹⁰⁸ „Veličanstveni Hrvatski narodni dan u Belgiji”, *Glasnik HSS-a*, 15. 11. 1990., 5.

¹⁰⁹ „Hrvatska seljačka misao u Latinskoj Americi: Velebna proslava prvog Hrvatskog Narodnog Dana u Urugvaju”, *Hrvatska riječ*, 29. 2. 1956., 1, 6-7; „Proslava Hrv. Narodnog Dana i 24-god. org. HSS ‘Stjepan Radić’”, *Hrvatska riječ*, Uskrs 1959., 5.

tim nazivom u Urugvaju nema podataka u dostupnim izvorima. Tamošnji HND-a organizirao je ogranak HSS-a „Stjepan Radić” iz Montevidea. U Urugvaju su se proslave održavale u veljači, kad je ondje ljeto. Prvi HND organiziran je na velikom imanju hrvatskoga iseljenika i tvorničara Ivana Cingela,¹¹⁰ druga dva u prostorima Hrvatske katoličke zajednice,¹¹¹ a posljednji, 1959. godine, na imanju haesesovca Nikole Buntića u mjestu Est. Rodriguez 80 km od Montevidea.¹¹²

Značenje i svrha održavanja Hrvatskoga narodnog dana iz perspektive HSS-ove promidžbe

Emotivni i slikoviti opisi HND-a te njegovo značenje za tadašnju haesesovsku političku emigraciju i haesesovski orijentirano hrvatsko iseljništvo nalaze se u stranačkim glasilima u mnogim pozivima i izvješćima s proslava u Kanadi, SAD-u i Belgiji, iz čega se ujedno mogu iščitati političke i društvene namjere haesesovaca u organiziranju HND-a. Proslave HND-a povezivale su se s ideološkim vrijednostima nove domovine, pogotovo u Kanadi i SAD-u, što je prije svega uključivalo demokraciju i slobodu, a te su se vrijednosti preslikavale na idealiziranu sliku buduće Hrvatske, koja, prema haesesovcima, u tom trenutku nije uživala nijednu od njih. Takvim načinom povezivanja HND-a s novom domovinom ujedno se pokazivala odanost toj novoj domovini, zahvalnost te poštovanje, uz nadu za bolje političke prilike u starom kraju. Prisutnost iseljenika na HND-u pripisivala se hrvatskoj narodnoj svijesti i pokazivanju snage hrvatskoga iseljništva u borbi za slobodnu Hrvatsku, pa se time ustvari manifestaciji nastojalo dati veće značenje od samoga društvenog okupljanja, zabave i druženja. Održavanjem HND-a haesesovci su također htjeli predstaviti Hrvate i bogatstvo njihove kulture ljudima u novim sredinama. Hrvatski narodni dan smatrali su iseljeničkim okupljanjem širim od uske stranačke pripadnosti, iako su vrlo često te manifestacije koristili za promociju stranke i obilježavanje važnih obljetnica iz stranačke povijesti. S obzirom na dugo razdoblje koje obuhvaća ovaj rad i mnoštvo HSS-ovih poruka o razlozima, svrsi i ciljevima održavanja HND-a, koje su se provlačile u mnogobrojnim pozivima i izvješćima s manifestacija, u radu su izdvojene neke od uobičajenih poruka koje su se u sličnom obliku godinama ponavljale.

Poveznicu između nove i stare domovine haesesovci u Kanadi i SAD-u pokazivali su time što su u Kanadi proslave HND-a bile vezane uz kanadski Dan nezavisnosti, a u Clevelandu u SAD-u uz američki Dan nezavisnosti. Kao

---

¹¹⁰ „Hrvatska seljačka misao u Latinskoj Americi: Velebna proslava prvog Hrvatskog Narodnog Dana u Urugvaju”, *Hrvatska riječ*, 29. 2. 1956., 1.

¹¹¹ „Hrvatsko slavlje u Montevideo”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 25. 3. 1957., 2; „Hrvatski dan u Montevideo, Uruguay”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 17. 3. 1958., 2.

¹¹² „Proslava Hrv. Narodnog Dana i 24-god. HSS ‘Stjepan Radić’”, *Hrvatska riječ*, Uskrs 1959., 5.

razloge izbora proslave HND-a na kanadski Dan nezavisnosti haesesovci su 1951. naveli:

„Na dan Kanadskog narodnog blagdana priredili su [HSS-ove organizacije, op. a.] proslavu ‘Hrvatskog dana’ u Hamilton-u, Ontario i Rouyn-u, Quebec, u znaku dvadesetogodišnjice osnutka svojih organizacija. [...] Prije dva tri tjedna slavili su kanadski Škoti svoj ‘Škotski dan’. Ponosno su defilirali ulicama Winnipega u svojim kiltovima (suknjicama) i sa svojim pipe-ama (gajdama). Škoti su ponosni da su Kanadjani. Ali isto tako su ponosni da su Škoti. Zašto ne bi i mi Hrvati? Ako je mnogome od nas sudjeno da izabere Kanadu svojom domovinom, neka bude ponosan na nju, ali neka nikada ne zaboravi u kojoj se kolijevci odnjihao. Neka svagdje u prigodnim prilikama pokaže da je potomak malenog, ali prosvjetljenog naroda. Neka se i u ovoj, novoj naciji u stvaranju, osjeti, da su Hrvati nešto doprinijeli njenom razvitku i njenom napretku. Da nisu došli samo da u njoj sijeku drva, kopaju rude i rade u tvornicama, već da su kadri, da i na duhovnom polju doprinesu svoj obol novoj naciji svog izbora. A mi Hrvati imademo na tome području prava da budemo ponosni i da do [od, op. a.] drugih za to tražimo priznanje. Naši prijatelji u Ontariu i Quebecu su to shvatili. Zato su i došli na misao, da najljepše proslave blagdan svoje nove domovine, Kanade, u mislima na rodni kraj, na Hrvatsku, kao vidljivo svjedočanstvo, da smo i mi netko, da odnekud dolazimo i da nismo došli prazna srca i prazne duše.”¹¹³

O povezanosti HND-a i kanadskoga Dana nezavisnosti pisao je i dugogodišnji predsjednik Glavnoga odbora kanadskoga HSS-a Stjepan Bradica. On je u pozivu 1957. napisao da će HND, koji se održava na kanadski Dan nezavisnosti, biti manifestacija hrvatske narodne svijesti i pokazivanje odanosti slobodnoj, demokratskoj i novoj domovini Kanadi, koja je iseljenicima dala utočište, posao i ravnopravnost s ostalima, ali će se na manifestaciji iskazati i ponos na hrvatsko podrijetlo i „zarobljenu” staru domovinu Hrvatsku. Istaknuo je i da je HND ustvari „hrvatsko narodno proštenje” na kojem se sastanu stari prijatelji koji u novim sredinama žive udaljeni, pa se okupe jednom godišnje i oni koji žive odvojeni u Kanadi i SAD-u.¹¹⁴

Slično kao u Kanadi, haesesovci u Clevelandu svoj su HND povezivali s američkim Danom nezavisnosti, pa su u pozivu na njegovu proslavu u tom gradu 1962. napisali da će se na HND-u manifestirati vjernost novoj domovini i izraziti želja za neovisnošću stare domovine Hrvatske, a ujedno će se novim sugrađanima pokazati da su hrvatski iseljenici „ogranak starog i kulturnog naroda”, naroda s dugom poviješću.¹¹⁵

Slično je pisalo i u pozivu na HND u Clevelandu 1968., na kojemu je gost bio i Krnjević, s tim da se uz odanost SAD-u i vjernost Hrvatskoj na kraju pozvalo sve „rodoljubne Hrvate i Hrvatice” iz Clevelanda i cijele okolice da pohrle „na ovu velebnu proslavu”.¹¹⁶

¹¹³ „Razmišljanja o jednoj dvadesetogodišnjici”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 10. 7. 1951., 4.

¹¹⁴ „Pripreme za ovogodišnje Hrv. Narodne Danove”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 27. 5. 1957., 2.

¹¹⁵ „Obavijest i poziv”, *Informativni bulletin H.S.S.* (Cleveland), svibanj 1962., 7.

¹¹⁶ „Poziv na Hrvatski Narodni Dan”, *Informativni bulletin H.S.S.*, lipanj 1968., 9.

U Belgiji su manifestacije tijekom Mačekova života bile uglavnom povezane s obilježavanjem njegova rođendana 20. srpnja,¹¹⁷ što je bio nastavak predratne tradicije velebnih proslava Mačekova rođendana po Hrvatskoj,¹¹⁸ koji se u predratno vrijeme obilježavao i u Belgiji. U tekstovima s tih manifestacija može se primijetiti oslovljavanje Mačeka nazivom „Vođa”, što je također ostatak običaja iz predratnih vremena.¹¹⁹ Pedesetih godina postojala je nada da bi se taj dan u budućnosti po povratku u Hrvatsku mogao obilježavati i kao Dan iseljene Hrvatske,¹²⁰ a 1954. izvjestitelj iz Belgije uzdignuo je značenje HND-a na razinu praznika poput Praznika rada i Dana Republike.¹²¹

Haesesovci svoje manifestacije nisu smatrali samo stranačkim skupovima, nego im je namjera bila na njima okupiti sve pripadnike hrvatskoga iseljništva.¹²² Potrebu okupljanja bez obzira na stranačku pripadnost pratio je niz argumenata. Hrvatski narodni dan u tom je kontekstu prikazivan kao način borbe za slobodnu, neovisnu i demokratsku Hrvatsku te za ohrabivanje sunarodnjaka u domovini na ustrajnost u borbi za takve ideale. Uz borbeni, politički, nije se zaboravio naglasiti ni društveni karakter manifestacije, koji je uz fizičko druženje s iseljenim sunarodnjacima značio i odlazak u stari kraj u mislima i sjećanjima. Takve poruke bile su svojstvene HND-u u svim mjestima i državama gdje se održavao.

U pozivu na HND u južnom Ontariju 1954. pozivalo se pristaše HSS-a da proslave 50 godina osnutka HSS-a i 75. rođendan predsjednika Mačeka, koji su okarakterizirani kao dva važna događaja te se najavljivalo da će „pohrliti svi rodoljubi na ove svečanosti” da „zajednički manifestiraju svoju hrvatsku narodnu svijest”.¹²³ U pozivu se isticalo da će se na HND-u manifestirati solidarnost „s našim patničkim narodom u zarobljenoj domovini”, koji ne može slobodno govoriti, pa je zato zadatak hrvatskih iseljenika u „slobodnom svijetu” pokazati im da nisu sami te u njihovo ime voditi „borbu za oslobodjenje naše domovine i našeg naroda, da živi slobodan, kako mu to po Božjim zakonima i pripada”. Na kraju se istaknulo da je proslava HND-a jedina prilika

¹¹⁷ „Manifestacija odanosti Hrv. Seljačkom pokretu i dr. Mačeku”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 28. 8. 1951., 3.

¹¹⁸ Tridesetih godina proslava Mačekova rođendana bila je velebni događaj u Hrvatskoj prilikom kojega je Maček jahao bijeloga konja, a ispred njegova stana u centru Zagreba defilirali su pripadnici Hrvatske seljačke zaštite. Osim u Zagrebu manifestacije su organizirane diljem Hrvatske, a na njima je sudjelovalo po nekoliko desetaka tisuća ljudi (KARAULA, „Naš Vođa” – stvaranje kulta Vladka Mačeka”, 152, 159, 163).

¹¹⁹ Opširnije o Mačekovu predratnom kultu „Vođe” vidi: *Isto*, 149-164.

¹²⁰ „Četvrti Hrvatski narodni dan u Belgiji: Proslavljen u znaku 25-ob. smrti S. Radića i 74 rođendana predsjednika Mačeka”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 7. 9. 1953., 1.

¹²¹ „Velebna manifestacija u Belgiji: Petoga Hrvatskoga Narodnoga Dana”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 6. 9. 1954., 2.

¹²² Pritom treba imati na umu da su haesesovci u emigraciji nastavili svoju stranku smatrati općim hrvatskim pokretom i zastupnikom cijeloga hrvatskog naroda na osnovi njegove plebiscitarne potpore koju su dobili na izborima 1938. godine. Opširnije vidi: TEPEŠ, *Hrvatska politička emigracija – HSS*.

¹²³ „Proslava Hrvatskog Dana”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 21. 6. 1954., 1.

u godini kad se mogu sastati prijatelji iz udaljenih mjesta „da se zajednički porazgovore, izmijene svoje misli i da se sjetite svoje braće i sestara, očeva i majki u zarobljenoj domovini”.¹²⁴

Godine 1955. u izvješću s belgijske proslave ponovno se posebno naglasilo da HND nije manifestacija samo jedne stranke ili grupe, nego hrvatske narodne svijesti i domoljublja.¹²⁵

S najvećih manifestacija u južnom Ontariju zanimljivi su bili izvještaji iz 1956. i 1959. godine. Godine 1956. među ostalim je pisalo da HND nije samo izlet nego i izraz hrvatske seljačke svijesti u „slobodnom svijetu”, podrška „napućenoj braći u Domovini” i poruka „Maršalu ‘Sedam Ofenziva’ [Josipu Brozu Titu, op. a.] i svim drugim megalomanima i tlačiteljima Hrvatsva” da im je došao kraj kad su „dirnuli vašeg seljačkog doma!”¹²⁶

Izvjestitelj s južnoontarijske manifestacije 1959. napisao je da će proslave HND-a zasigurno ostati zabilježene u „povjesnici Iseljene Hrvatske” zato što su to „velebne manifestacije hrvatske seljačke misli” na kojima hrvatski iseljenici pokazuju svoju ljubav prema domovini i želju za slobodnom i samostalnom Hrvatskom. Na kraju je, zbog atmosfere na samoj manifestaciji te izvedenih narodnih plesova i pjesama, istaknuo: „mnogi od nas na čas smo se u mislima prenijeli u Hrvatsku, tamo daleko preko mora.”¹²⁷

Iste godine vrlo nadahnute poruke na početku svojih izvještaja s HND-a napisane su i u sjevernom Ontariju i Belgiji. U izvješću iz Belgije još je dodatno naglašeno da je manifestacija važna i da bi se pred Belgijancima pokazala odanost Hrvatskoj i „spremnost za borbu protiv komunizma do konačne pobjede i ostvarenja slobodne i demokratske Hrvatske Seljačke Stranke”.¹²⁸

U izvještaju s HND-a za sjeverni Ontario 1959. rečeno je da se Hrvati jednom godišnje okupljaju kako bi pomogli „našu zajedničku borbu za oslobođenje hrvatskoga naroda” i pokazali primjer jedinstva i sloge koja se ne može narušiti.¹²⁹

Slične argumente o značenju HND-a koristili su i haesesovci iz Urugvaja u kratkom razdoblju u kojem se održavao. Predsjednik organizacije Ambro Čuvalo 1958. u govoru na manifestaciji istaknuo je potrebu održavanja prosla-

¹²⁴ Isto.

¹²⁵ „Šesti Hrvatski narodni dan u Belgiji: Sjajna manifestacija narodne svijesti”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 29. 8. 1955., 1.

¹²⁶ „Hrv. narodni dan u Welland-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 30. 7. 1956., 2.

¹²⁷ „Veličanstvena manifestacija hrvatstva i sloge bio je XIV. Hrv. Narodni Dan u juž. Ontario-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 3. 8. 1959., 2.

¹²⁸ „Veličanstvena manifestacija H. S. Organizacija u Belgiji”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 10. 8. 1959., 3.

¹²⁹ „Veličanstveni X. H. N. Dan u Schumacher-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 17. 8. 1959., 1. Kanadske vlasti odale su priznanje radu kanadskoga HSS-a kad je prigodom krunidbe engleske kraljice Elizabete II. u lipnju 1953. odlikovan predsjednik Glavnoga odbora kanadskoga HSS-a Stjepan Bradica. Odlikovanje je dodijeljeno na prijedlog kanadske vlade i odnosilo se na rad narodnih organizacija na dobrotvornom, profesionalnom i radničkom području („Priznanje kanadskim Hrvatima”, *Hrvatski glas* /Winnipeg/, 2. 11. 1953., 1).

va i čestih sastanaka zato što to doprinosi učvršćivanju i produblivanju međusobnih veza, ali i održavanju narodne svijesti među mladim Hrvatima, koji su skloni otuđiti se vjenčanjem s „tuđincima i tuđinkama”.¹³⁰ Čuvalo je naglasio da se organiziranjem svojih manifestacija Hrvati predstavljaju i sredinama u koje su se doselili te time pokazuju da su kulturni i prosvijećeni narod koji kulturno i gospodarski pridonosi novoj domovini, ali isto tako pokazuju da njihovi sunarodnjaci u staroj domovini žive u „strašnom robstvu” zbog toga što nemaju svoju državu.¹³¹

Sedamdesetih i osamdesetih godina haesesovci su nastavili širiti svoju promidžbu upućivanjem poziva na HND svim hrvatskim iseljenicima uz pozivanje na slogu¹³² te na ugodno druženje i razgovor da bi „pokazali sebi i stranom svijetu naše kulturno blago”, a ujedno „našu slogu i nepokolebivost u borbi protiv zarobljivača naše stare domovine”.¹³³ Štefan Gorički, predsjednik HSS-ova ogranka „dr. Juraj Krnjević” iz Pariza, na HND-u u Belgiji 1989. naglasio je pak društvenu dimenziju okupljanja iseljenika: „Hrvatski Dani su prilika za razgovore, gdje se sastaju prijatelji, pristaše i članovi Hrvatske Seljačke Stranke, da uz čašicu i pečenje uživaju u veselju, i tako nastavljaju lijepe običaje Hrvatskog naroda.”¹³⁴

Društvena dimenzija održavanja HND-a zbog druženja, sastajanja i međusobnoga upoznavanja zasigurno je imala odjeka među mlađim iseljenicima jer je to bila prilika i za upoznavanje mladića i djevojaka hrvatskih korijena, što je u nekim slučajevima završilo sklapanjem braka, o čemu svjedoči slučaj Zvonimira Peraka. Perak je u Kanadu stigao 1957., uključio se u HSS i na Hrvatskom narodnom danu u južnom Ontariju upoznao Anne Relić, dijete iseljeničke obitelji iz Schumachera, nakon čega su se 1959. vjenčali.¹³⁵ Ne može se utvrditi koliko je takvih slučajeva bilo, ali se može pretpostaviti da to nije bio izolirani slučaj u toliko godina.

Hrvatski narodni dan ponekad su promovirala i druga hrvatska društva u svojim tiskovinama, pa je tako 1961. glasilo Hrvatske bratske zajednice *Zajedničar* promoviralo HND u Clevelandu i Wellandu,¹³⁶ a HND u Clevelandu te godine promoviralo je i glasilo Hrvatske katoličke zajednice *Naša*

¹³⁰ „Hrvatski dan u Montevideo, Uruguay”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 17. 3. 1958., 2.

¹³¹ *Isto*.

¹³² Tada je bila aktualna ideja okupljanja emigracije, što je 1974. rezultiralo osnivanjem Hrvatskoga narodnog vijeća, u čijem radu HSS nije sudjelovao, kao ni Hrvatski oslobodilački pokret, koji je uz HSS tada bio najmasovnija organizacija hrvatske političke emigracije. Opširnije o radu Hrvatskoga narodnog vijeća vidi: ČIZMIĆ, „Hrvatsko narodno vijeće (HNV)”, 503-512.

¹³³ „14. Hrv. narodni dan’ u Vancouver, B.C.”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 19. 5. 1971., 3; „27-mi po redu Hrvatski narodni dan u Winona-i”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 24. 5. 1972., 1.

¹³⁴ „Najsvečanije proslavljen 42-gi Hrvatski narodni dan u Belgiji”, *Glasnik HSS-a*, 15. 10. 1989., 6.

¹³⁵ GRANIC, „Zvonimir Perak – istaknuti aktivist hrvatske zajednice regije Waterloo”, 297-301; TEPEŠ, *Hrvatska politička emigracija – HSS*, 386.

¹³⁶ „Hrvatski Narodni Dan u Wellandu 1. srpnja”, *Zajedničar* (Pittsburgh), 28. 6. 1961., 6; „Hrvatski Dan’ u Cleveland, Ohio”, *Zajedničar*, 28. 6. 1961., 6.

nada.¹³⁷ Podaci haesesovaca iz sredine pedesetih godina pokazuju da se u to vrijeme HND u južnom Ontariju oglašavao na hrvatskom radijskom programu u Niagara Fallsu nekoliko tjedana prije održavanja manifestacije.¹³⁸

Na sličan su način i haesesovci u svojim glasilima promovirali manifestacije drugih društava, primjerice Hrvatski katolički dan u organizaciji crkve sv. Ćirila i Metoda iz New Yorka,¹³⁹ a dugogodišnji kontinuitet promoviranja imao je i Hrvatski katolički dan u organizaciji Hrvatske katoličke crkve i škole Presvetoga Trojstva iz Chicaga.¹⁴⁰ Promovirane su i godišnje zabave Hrvatske katoličke zajednice, koja je nakon Hrvatske bratske zajednice bila druga najveća hrvatska društvena organizacija.¹⁴¹ Pozivalo se i na Hrvatske dane koje je organizirala Hrvatska središnjica iz Milwaukeeja, a na njihovoj manifestaciji 1977. poseban gost bio je predsjednik kanadskih organizacija HSS-a Mladen Giunio Zorkin.¹⁴² Haesesovci su promovirali i Hrvatske dane u organizaciji Hrvatske narodne udruge iz Los Angelesa, koja je okupljala više hrvatskih društava iz toga grada.¹⁴³

Za razliku od međusobnoga promoviranja i dobrih odnosa s nekim hrvatskim društvima, bilo je i onih s kojima su haesesovci pri organizaciji svojih manifestacija ponekad imali problema. Tu se prije svega radilo o konkurentskim hrvatskim organizacijama s lijevoga i desnoga političkog spektra zbog istovremenoga organiziranja manifestacija. Da bi spriječili istovremeno održavanje HND-a i priredbi drugih hrvatskih društava i organizacija, haesesovci su nastojali nekoliko mjeseci prije obavještavati hrvatsku iseljeničku javnost o terminima svojih manifestacija da se priredbe ne bi odvijale istoga dana jer bi to, po njihovu mišljenju, „obostrano štetilo”.¹⁴⁴ Kad bi se dogodila istovremena organizacija priredbi, haesesovci bi to pripisali lošoj namjeri svojih konkurenata i javno osudili, a kritike su upućivane i onima s lijeve i onima s desne strane političkoga spektra, s tim da su prve zvali komunistima i Jugoslavenima, a desnije od sebe nazivali su „novodošlima političarima”. Problem s „komunistima” i „Jugoslavenima” zbog istovremene organizacije

¹³⁷ „Sa uspjelom Hrvatskog Dana”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 18. 9. 1961., 2.

¹³⁸ „Osvrt na izvještaje sa Hrv. Danova u Kanadi”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 3. 9. 1956., 2.

¹³⁹ „Hrvatski Katolički Dan”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 10. 7. 1951., 5.

¹⁴⁰ „Hrvatski katolički dan u Chicagu”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 17. 7. 1951., 5; „Hrvatski Katolički Dan u Chicagu”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 13. 7. 1959., 4; „Hrv. Katolički Dan – Chicago”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 17. 7. 1965., 4; „Hrv. Katolički Dan u Chicagu”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 13. 7. 1968., 4.

¹⁴¹ „Poziv na Hrvatski Katolički Dan”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 13. 6. 1950., 5; „Poziv na dan HKZajednice”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 17. 7. 1965., 4.

¹⁴² „Poziv na 31. Hrv. Dan u Milwaukee”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 17. 7. 1965., 4; „Divan Hrvatski Dan u Milwaukee-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 17. 8. 1977., 1; „Dr. Zorkin na Hrvatskom Danu u Milwaukee-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 20. 7. 1977., 2; „Obavijest”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 27. 7. 1977., 2.

¹⁴³ „Hrvatski Narodni Dan u Los Angeles, Cal.”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 17. 7. 1965., 4.

¹⁴⁴ „Vancouver, British Columbia”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 30. 5. 1973., 2.

manifestacija imali su u Vancouveru 1954. i 1965.,¹⁴⁵ a 1959. u Portlandu je to bio slučaj s „novodošlim političarima”, za koje su istaknuli da uvijek pozivaju Hrvate na slogu, a „skupa s komunistima bojkotiraju priredbe hrvatske seljačke organizacije”.¹⁴⁶

Struktura i tijek održavanja Hrvatskoga narodnog dana na sam dan manifestacije

Dan održavanja manifestacije od početka je bio strukturiran na gotovo identičan način, s gotovo istim rasporedom. Za organizaciju je bio zadužen priređivački odbor, imenovan nekoliko mjeseci prije održavanja manifestacije i sastavljen od članova organizacije HSS-a koja je događaj organizirala.¹⁴⁷

U organizaciju bi bilo uključeno preko stotinu članova, koji bi s poslom započeli u 4 ili 5 ujutro na dan održavanja HND-a da bi počeli s pripremanjem i pečenjem janjaca i odojaka na ražnju, što je bio specijalitet na jelovniku i svojevrsna atrakcija za posjetitelje Hrvate, a pogotovo za one koji nisu bili hrvatskoga podrijetla, o čemu su u Belgiji jednom prilikom napisali: „Po hrvatskom narodnom običaju bilo je pečene janjetine na ražnju, što je bila prava senzacija i za mnogobrojne Belgijance koji su došli na ovu hrvatsku priredbu.”¹⁴⁸ Članovi HSS-a i priređivačkoga odbora pobrinuli bi se i za ukrašavanje prostora održavanja manifestacije, koje je pretežno uključivalo hrvatske simbole i zastave te simbole i geslo HSS-a „Vjera u Boga i seljačka sloga”.¹⁴⁹

Hrvatski narodni dan započeo bi održavanjem svete mise oko 10 ili 11 sati. Mise su većinom tijekom cijeloga razdoblja bile posvećene lipanjskim žrtvama, ali bilo je i drugačijih namjena, pa su tako služene i mise za Alojzija Stepinca i za blajburške žrtve.¹⁵⁰ U Kanadi su mise prvi put održane 1952., i to na manifestacijama za južni i sjeverni Ontario,¹⁵¹ a u Belgiji su se mise

---

¹⁴⁵ „Proslava Hrvatskog Dana”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 26. 6. 1954., 1; „Veliki uspjeh Hrvatskog Nar. Dana u Vancouver-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 26. 6. 1965., 3.

¹⁴⁶ „Sa 7. Hrv. Dana u Portland-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 17. 8. 1959., 2.

¹⁴⁷ „Veliko Hrvatsko narodno slavlje u Hamiltonu”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 14. 7. 1952., 1.

¹⁴⁸ „Veličanstvena manifestacija H. S. Organizacija u Belgiji”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 10. 8. 1959., 3.

¹⁴⁹ „Manifestacija odanosti Hrv. seljačkom pokretu i dr. Mačeku”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 28. 8. 1951., 3; „Sjajna pobjeda hrvatstva u Vancouver-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 29. 9. 1958., 1; „Velebna manifestacija Hrv. Seljačkog pokreta na obalama Pacifika”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 24. 6. 1967., 1.

¹⁵⁰ „Izvanredno uspio Hrv. Dan”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 22. 9. 1958., 1; „Slavlje Hrvata u Vancouver-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 9. 7. 1962., 2; „18. Hrvatski Narodni Dan u Vancouveru najuspješniji od svijeta do sada”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 18. 6. 1975., 1; „Odbor Hrvatske Seljačke Stranke u Kanadi priređuje Hrvatski Narodni Dan”, *Glasnik HSS-a*, lipanj 1985., 3.

¹⁵¹ „Veliko Hrvatsko narodno slavlje u Hamiltonu”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 14. 7. 1952., 1; „Hrvatsko slavlje na kanadskom Sjeveru”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 11. 8. 1952., 4; „Osvrt na prošle Hrv. Narodne Dane”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 24. 6. 1970., 2.

Fotografija 5. Dr. Josip Torbar drži govor na HND-u u Hamiltonu 1. srpnja 1954. godine (preuzeto iz: *Kalendar Hrvatski glas* 1955., 103)

održavale od početka održavanja manifestacije 1950. godine.¹⁵² U Vancouveru su se mise uvijek održavale u crkvi, a drugdje su znale biti služene i na izletištima te u hrvatskim narodnim domovima, ovisno o vremenskim prilikama. Mise su većinom služili hrvatski svećenici koji su bili na službi među iseljenicima.

Nakon svete mise, između 11 i 12 sati, počelo bi posluživanje jela i pića, a između 14 i 15 sati započeo bi službeni dio manifestacije sviranjem himni zemlje domaćina te hrvatske himne. Nakon intoniranja himni uslijedili bi govori domaćina i gostiju. Domaćini su bili predstavnici lokalne organizacije HSS-a, a među gostima su bili visoki dužnosnici HSS-a, gosti iz drugih organizacija HSS-a, istaknuti hrvatski iseljenici izvan HSS-a, istaknuti emigranti drugih etničkih skupina te domaći političari. Od visokih dužnosnika HSS-a najistaknutiji su bili prijeratni narodni zastupnici HSS-a koji su se nakon 1945. nalazili u emigraciji. Osim Krnjevića, koji je bio gotovo stalni gost, manifestacijama u Kanadi od kraja četrdesetih do polovine šezdesetih povremeno su prisustvovali Ivan Pernar i Josip Torbar stariji,¹⁵³ koji bi obavezno

¹⁵² „Hrvatski Dan u Belgiji”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 1. 8. 1950., 2.

¹⁵³ Josip Torbar stariji umro je u New Yorku 1963., a u New Yorku je umro i Ivan Pernar 1967. godine. Više o Pernarovu djelovanju u emigraciji vidi: PETRIĆ, „Prilozi za biografiju Ivana Pernara”, 197-204.

tom prilikom držali vatrene govore,¹⁵⁴ a u Urugvaju je 1956. bio prijeratni zastupnik Žiga Šol, koji je živio u Argentini.¹⁵⁵

Hrvatskom narodnom danu prisustvovali su i pojedini istaknuti iseljenici koji nisu bili članovi HSS-a. Bogdan Radica bio je na HND-u u južnom i sjevernom Ontariju te u Belgiji u nekoliko navrata tijekom promatranoga razdoblja.¹⁵⁶ Gosti na manifestacijama u Kanadi pedesetih i šezdesetih bili su i Ivan Butković, predsjednik Hrvatske bratske zajednice od 1932. do 1947.,¹⁵⁷ i Vjekoslav Mandić, predsjednik Hrvatske bratske zajednice od 1947. do 1967. godine.¹⁵⁸ Urednik lista Hrvatske katoličke zajednice *Naša nada* Stanko Borić bio je na HND-u u Portlandu 1963. godine.¹⁵⁹ Osamdesetih godina bili su češći posjeti istaknutih iseljenika koji nisu bili haesesovci, pa je tako fra Silvije Grubišić posjetio HND 1982.,¹⁶⁰ a čest gost HND-a u organizaciji Zorkinove struje kanadskoga HSS-a bio je i predsjednik Hrvatskoga narodnog vijeća Mate Meštrović.¹⁶¹ Krajem osamdesetih HND-u su prisustvovali i gosti iz domovine, a među njima je bio i budući hrvatski predsjednik Franjo Tuđman, koji je bio na HND-u u organizaciji Zorkinove struje 1988. u Vancouveru. Tuđman je bio u pratnji supruge Ankice i na manifestaciji se sastao s kanadskim političarima Williamom Vanderom Zalmom, tadašnjim premijerom kanadske provincije British Columbia, i Tomom Siddonom, tadašnjim federalnim ministrom ribarstva.¹⁶² Godine 1990. gost na HND-u u Bel-

¹⁵⁴ „Sjećanje na Hrvatski Dan u Hamiltonu”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 26. 7. 1949., 3; „Peti Hrv. Narodni Dan u juž. Ontariju”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 11. 7. 1950., 2; „Divno proslavljena 20. god. Hrv. Seljačkog Pokreta u Kanadi”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 10. 7. 1951., 1; „Veliko Hrvatsko narodno slavlje u Hamiltonu”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 14. 7. 1952., 1; „Hrvatski Dan u Hamiltonu”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 13. 7. 1953., 1; „Svečana proslava Hrvatskog Dana”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 12. 7. 1954., 1; „Sa osmog Hrv. Dana u Schumacher-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 29. 7. 1957., 2; „Pojediniosti sa Hrv. Dana – Welland, Ont.”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 12. 8. 1963., 2; „Govor Ivana Pernara na Hrv. Danu”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 27. 7. 1964., 1; Ivan KRZNARIĆ, „Utisci sa Hrv. Narodnog Dana – Welland”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 6. 8. 1966., 1.

¹⁵⁵ „Hrvatska seljačka misao u Latinskoj Americi: Velebna proslava prvog Hrvatskog Narodnog Dana u Urugvaju”, *Hrvatska riječ*, 29. 2. 1956., 1.

¹⁵⁶ „Pojediniosti sa Hrv. Dana u Wellandu”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 5. 9. 1955., 4; „Veliki uspjeh Sedmog Hrv. Dana u Schumacheru”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 9. 7. 1956., 1; „Jedinstven nastup domovine i emigracije”, *Hrvatska riječ*, 30. 8. 1957., 1, 4; „Hrvatski dan južnog Ontaria”, *Hrvatski glas* (Sudbury), 2. 6. 1983., 1.

¹⁵⁷ „Svečana proslava Hrvatskog Dana”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 12. 7. 1954., 1; „Sjajno uspio Hrv. Narodni Dan u Wellandu”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 9. 7. 1956., 1.

¹⁵⁸ „Sjajno uspio Hrvatski Dan u Schumacheru”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 8. 8. 1955., 1; „Veličanstvena manifestacija Hrvata u Kanadi”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 8. 8. 1960., 1.

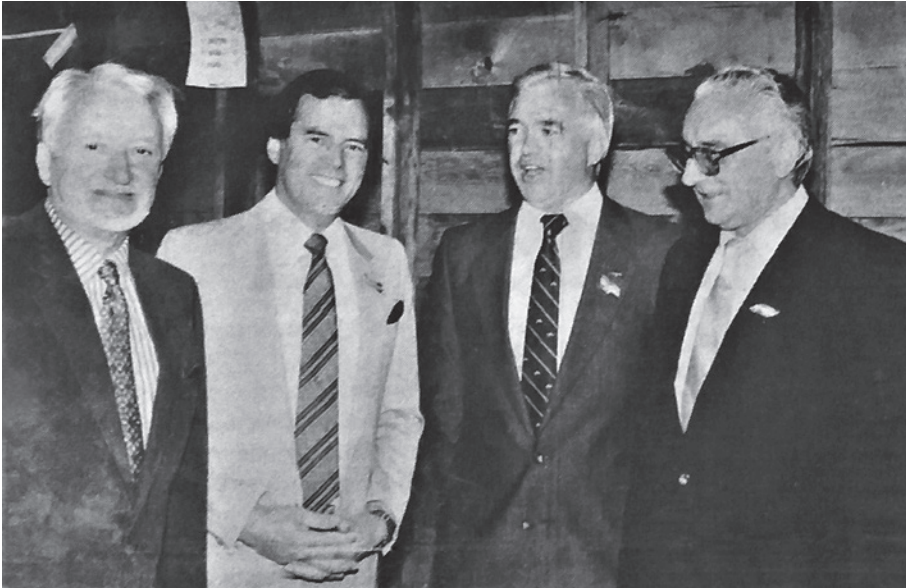
¹⁵⁹ „Sjajno uspio Hrv. Dan u Portland. Oregon”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 2. 9. 1963., 2.

¹⁶⁰ „Dvadesetipeti Hrvatski narodni dan je uspio iznad svakog očekivanja”, *Hrvatski glas* (Vancouver), srpanj 1982., 1.

¹⁶¹ „41. Hrvatski narodni dan Ontarija u nedjelju 13. srpnja (July) 1986 u župnom parku u Mississaugi”, *Hrvatski glas* (Nanaimo), 15. 6. 1986., 1; „Hrvatski dan HSS u Torontu”, *Hrvatski glas* (Nanaimo), 15. 7. 1989., 1.

¹⁶² „Najoduševljeniji Hrvatski dan Pacifika u svojim 34 godine posvećen uspomeni mučeničke smrti učitelja Stjepana Radića”, *Hrvatski glas* (Nanaimo), 15. 6. 1988., 3, 6, 7, 9.

Fotografija 6. Dr. Franjo Tuđman na HND-u u Vancouveru 5. lipnja 1988. godine. Slijeva nadesno stoje: dr. Mladen Giunio Zorkin, premijer provincije British Columbia William Vander Zalm, federalni ministar ribarstva Tom Siddon i Franjo Tuđman (preuzeto iz: *Hrvatski glas /Nanaimo/*, 15. 6. 1988., 7).

giji bio je saborski zastupnik i predsjednik Hrvatske pučke seljačke stranke Jure Šonje.¹⁶³

Predstavnici organizacija drugih etničkih skupina bili su od samih početaka česti gosti na HSS-ovim manifestacijama. Uglavnom su to bili, kako su ih haesesovci nazivali, „predstavnici ostalih potlačenih naroda iza ‘željezne zavjese’, odnosno Slovenci, Česi, Slovaci, Ukrajinci, Bugari, Poljaci, Litvanci, Albanci iz Albanije i Kosova te Makedonci, ali i Talijani.¹⁶⁴ Na manifestaciji u sjevernom Ontariju 1965. sudjelovala je i grupa Škota s gajdama, što je bila

¹⁶³ „Veličanstveni Hrvatski narodni dan u Belgiji”, *Glasnik HSS-a*, 15. 11. 1990., 5.

¹⁶⁴ „Manifestacija odanosti Hrv. seljačkom pokretu i dr. Mačeku”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 28. 8. 1951., 3; „Četvrti Hrvatski narodni dan u Belgiji: Proslavljen u znaku 25-ob. smrti S. Radića i 74 rodjendana predsjednika Mačeka”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 7. 9. 1953., 1; „Manifestacija hrv. narodne i demokratske misli i borbe”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 3. 9. 1956., 1; „Sjajna pobjeda hrvatstva u Vancouver-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 29. 9. 1958., 1; „Na obalama Pacifika – Slavlje hrvatskog imena i dana”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 22. 6. 1959., 2; „Uspjeh 15. Hrvatskog Narodnog Dana”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 5. 7. 1972., 2; „Proslava 50-godišnjice HSS u Belgiji”, *Hrvatski glas* (Vancouver), rujan 1982., 13; „Hrvatski dan u Belgiji”, *Hrvatski glas* (Vancouver), rujan 1984., 8; „Svečano proslavljen 38. Hrvatski narodni dan u Belgiji”, *Glasnik HSS-a*, listopad-studeneni 1985., 8; „Organizacije Hrvatske seljačke stranke u Belgiji”, *Glasnik HSS-a*, prosinac 1987., 8; „Najsvečanije proslavljen 42-gi Hrvatski narodni dan u Belgiji”, *Glasnik HSS-a*, 15. 10. 1989., 6.

posebna atrakcija,¹⁶⁵ a 1973. poljska folklorna grupa izvela je na HND-u u Vancouveru poljske narodne plesove.¹⁶⁶

U Kanadi su na HND-u redoviti gosti i govornici u popodnevnom programu bili kanadski političari, od lokalne do državne razine, i to pripadnici različitih političkih opcija, odnosno i liberali i konzervativci. Njihova je prisutnost, među ostalim, bila s namjerom dobivanja hrvatskih glasova na izborima, što su haesesovci u izvješću s manifestacije 1956. i naglasili. Tada su napisali da je nazočni konzervativni narodni zastupnik provincije Ontario G. J. W. Spooner bio omiljen među Hrvatima i da su mu upravo hrvatski glasovi omogućili izbor za zastupnika.¹⁶⁷ Neki od gostujućih političara imali su i hrvatske korijene, primjerice gradonačelnik Wellanda Mike Perenac¹⁶⁸ i gradonačelnik Clevelanda od 1977. do 1979. Dennis Kuchinich.¹⁶⁹ Osim traženja naklonosti političara za glasove Hrvata i ostalih iseljenika na izborima, posjeti kanadskih političara bili su i odraz kanadske multikulturalne politike,¹⁷⁰ što se očituje i iz pisama kanadskoga premijera Pierrea Elliotta Trudeaua i premijera provincije British Columbia W. A. C. Benneta početkom sedamdesetih godina povodom HND-a u Vancouveru,¹⁷¹ iz kojih se može izdvojiti citat premijera Trudeaua:

„Naš zajednički cilj je društvo koje neće svima nametnuti jedinstveni način života, nego društvo koje će prepoznati i poticati doprinos kojeg svaka grupa može dati kanadskoj zajednici. Najljepše želje upućujem članovima Hrvatskog seljačkog pokreta u Kanadi i Kanadanima hrvatskog podrijetla koji toliko doprinose bogatstvu i raznolikosti kanadskog života.”¹⁷²

Osim u Kanadi, i u Urugvaju su na HND-u gosti bili domaći političari, odnosno izaslanici članova urugvajске vlade.¹⁷³

Nakon održanih političkih i prigodnih govora uslijedio bi kulturno-umjetnički program, u kojem bi nastupale hrvatske kulturno-umjetničke grupe koje bi u narodnim nošnjama izvodile hrvatske tradicijske pjesme i plesove, a sedamdesetih i osamdesetih godina na HND-u u Vancouveru odi-

¹⁶⁵ „Hrvatski Narodni Dan na Sjeveru Kanade u Schumacher-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 31. 7. 1965., 1.

¹⁶⁶ „Izvanredno uspio Hrvatski Narodni Dan u Vancouveru”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 20. 6. 1973., 2.

¹⁶⁷ „Velika svečanost u Schumacher-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 30. 7. 1956., 2.

¹⁶⁸ „Sjajno uspio Hrv. Narodni Dan – Welland”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 9. 7. 1962., 1.

¹⁶⁹ „Hrvatski Dan u Clevelandu”, *Hrvatski glas* (Acton), 22. 6. 1979., 1; „Govor dra Josipa Torbara u Clevelandu”, *Hrvatski glas* (Acton), 31. 7. 1979., 4.

¹⁷⁰ PALAIĆ, *Hrvatska seljačka stranka u Kanadi*, 74.

¹⁷¹ „Greetings from Mr. Tredau”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 8. 7. 1970., 1; „Veliki uspjeh na 14. Hrv. Narodnom Danu u Vancouver-u, B.C.”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 14. 7. 1971., 2-3; „Pozdrav premijera B. C. – W. A. C. Bennett-a”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 5. 7. 1972., 2.

¹⁷² „Veliki uspjeh na 14. Hrv. Narodnom Danu u Vancouver-u, B.C.”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 14. 7. 1971., 2-3.

¹⁷³ „Hrvatska seljačka misao u Latinskoj Americi: Velebna proslava prvog Hrvatskog Narodnog Dana u Urugvaju”, *Hrvatska riječ*, 29. 2. 1956., 1, 6.

grane su i nogometne utakmice na kojima je nastupio domaći klub *Croatia* iz Vancouvera,¹⁷⁴ koji su osnovali haesesovci iz toga grada.¹⁷⁵

Na kraju službenoga dijela proglašavala se „Djevojka” ili „Kraljica Hrvatskog narodnog dana”, kako se običavalo nazivati pobjednicu, a djevojke koje ne bi pobijedile nazivale su se „kneginjom” ili „princom”.¹⁷⁶ Izbor „kraljice” nije bio posebnost samo HSS-ovih iseljeničkih manifestacija,¹⁷⁷ ali je bio svojevrsna atrakcija na HND-u.¹⁷⁸ Natjecanje za izbor „kraljice” održavano je na svim Hrvatskim danima osim u Clevelandu¹⁷⁹ i Urugvaju, a „kraljice” su vrlo često bile odjevene u hrvatske narodne nošnje.¹⁸⁰ Zaključak o održavanju takva natjecanja donesen je prilikom održavanja prvoga HND-a u južnom Ontariju 1946.,¹⁸¹ a natjecanje za titulu „kraljice” ujedno je u Kanadi bilo i najefikasnije sredstvo za prikupljanje sredstava za „Fond dr. Vladka Mačeka za slobodu Hrvatske”. U južnom i sjevernom Ontariju pobijedila bi ona djevojka čija bi organizacija uspjela uplatiti najviše sredstava, a podaci o prikupljenim iznosima nakon održane manifestacije uz javnu zahvalu objavljivali su se u glasilima HSS-a i pritom bi se navela imena uplatitelja te iznosi koje su uplatili u Fond.¹⁸² U Vancouveru su djevojke na manifestaciji prodavale tzv. glasovnice i na taj način prikupljale sredstva i glasove, a pobijedila bi ona koja

¹⁷⁴ „Izvanredno uspio Hrvatski Narodni Dan u Vancouveru”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 20. 6. 1973., 2; Đuro ĐURKOVIĆ, Josip IVŠIĆ, „Dan Stjepana Radića u Vancouveru”, *Glasnik HSS-a*, listopad 1986., 3-4; Đuro ĐURKOVIĆ, „Dan Stjepana Radića u Vancouveru”, *Glasnik HSS-a*, srpanj 1989., 3.

¹⁷⁵ PLEČKO et al., *Hrvatska seljačka stranka 1904. – 2004.*, 77; SOPTA, *Sveto ime Croatia*, 160.

¹⁷⁶ „Pojednost sa Hrv. Dana u Wellandu”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 5. 9. 1955., 4; „Jedinstven nastup domovine i emigracije”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 16. 9. 1957., 2; „Dvadeseti Hrvatski Narodni Dan u Vancouveru – do sada najuspjeliji”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 22. 6. 1977., 3.

¹⁷⁷ „Malo iz prošlosti postanka ‘H. Dan’ i Hrv. Narodne Udruge u Los Angeles”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 5. 6. 1965., 4.

¹⁷⁸ PALAIĆ, *Hrvatska seljačka stranka u Kanadi*, 37.

¹⁷⁹ U Clevelandu se prihod s održane manifestacije početkom šezdesetih godina uplaćivao „u korist izbjeglica i bolesnih ljudi po logorima u Evropi” („Društvene vijesti”, *Informativni bulletin H.S.S.*, 1961., 6; „Obavijest i poziv”, *Informativni bulletin H.S.S.*, svibanj 1962., 7).

¹⁸⁰ Slika djevojaka iz Vancouvera, Nanaima i Portlanda u: *Kalendar Hrvatski glas 1959.*, 106; djevojke iz Belgije s Krnjevićem u: *Kalendar Hrvatski glas 1959.*, 174; „Slike sa Hrv. Nar. Dana, Schumacher”, *Kalendar Hrvatski glas 1966.*, 39-40; „Slike sa Hrv. Dana u Welland, Ont.”, *Kalendar Hrvatski glas 1966.*, 79-80, 82; „Sa Hrv. Dana, Vancouver, 1965.”, *Kalendar Hrvatski glas 1966.*, 138; *Kalendar Hrvatski glas 1967.*, 140-143; *Kalendar Hrvatski glas 1972.*, 101-104; *Kalendar Hrvatski glas 1975.*, 69, 74-75, 88; „Javna zahvala”, *Glasnik HSS-a*, srpanj 1988., 11; „Dan Stjepana Radića u Vancouveru”, *Glasnik HSS-a*, srpanj 1989., 3.

¹⁸¹ Janko LOVRINIĆ, „Osvrt na prošle Hrv. Dane”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 17. 6. 1970., 2.

¹⁸² „Veličanstvena manifestacija hrvatske svijesti u Hamilton-u”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 5. 7. 1949., 1; „Izvjestaj ‘Djevojke Hrv. Dana 1949.’ o njezinom uspjehu”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 26. 7. 1949., 5; „Peti hrvatski narodni dan u Južnom Ontariju”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 11. 7. 1950., 1-2; „Lijepa hvala svima”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 14. 8. 1951., 2; „Veliki uspjeh Sedmog Hrv. Dana u Schumacheru”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 9. 7. 1956., 1; „Pojednost sa Hrv. Dana – Welland”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 21. 9. 1959., 4; „Zahvala Djevojke Hrvatskog narodnog dana za J. Ontario”, *Hrvatski glas* (Vancouver), kolovoz 1981., 5; „Hrvatski narodni dan u Torontu – Zahvala Kraljice Hrvatskog narodnog dana”, *Glasnik HSS-a*, prosinac 1988., 9.

Fotografija 7. Natjecateljice za „Djevojku HND-a” u Belgiji 1957. godine. Slijeva nadesno: Mandica Petrlić (Jemeppe-sur-Meuse), Anđelka Pašalić (Marchienne-au-Pont), pobjednica natjecanja Ivanka Vendl (Bruxelles), Juraj Krnjević (preuzeto iz: *Kalendar Hrvatski glas* 1959., 174).

bi sakupila najviše glasova.¹⁸³ U Belgiji je to natjecanje samo prve godine bilo nazvano „izbor za Miss Hrvatica u Belgiji”,¹⁸⁴ a iznimno je 1985. uz kraljicu i princeze izabran i „kraljević”.¹⁸⁵

Hrvatski narodni dani bili su zanimljivi i medijima iz gradova i država gdje su se održavali, pa su tako haesesovci s ponosom istaknuli da su na HND-u u Vancouveru 1959. bile kamere kanadske državne televizije CBC, koja je na manifestaciji snimila hrvatsko narodno kolo koje se poslije emitiralo u njihovu programu.¹⁸⁶ Haesesovci su se također u nekoliko prilika pohvalili da su lokalni tiskani mediji ili radijske stanice prenijeli izvještaje s HND-a u Kanadi i Belgiji.¹⁸⁷

¹⁸³ „Uspješno održan Dan Stjepana Radića u Vancouveru”, *Glasnik HSS-a*, srpanj 1987., 8.

¹⁸⁴ „Hrvatski dan u Belgiji”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 1. 8. 1950., 2; „Hrvatski Dan u Belgiji 1950”, *Kalendar Hrvatski glas* 1951., 73.

¹⁸⁵ „Svečano proslavljen 38. Hrvatski narodni dan u Belgiji”, *Glasnik HSS-a*, listopad-studen 1985., 10.

¹⁸⁶ „Na obalama Pacifika – Slavlje hrvatskog imena i dana”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 22. 6. 1959., 1.

¹⁸⁷ „Još o hrvatskom danu u Hamiltonu”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 28. 7. 1952., 2; „Velebna

Hrvatski narodni dan prosječno je posjećivalo između dvije i tri tisuće ljudi, od čega je najveći posjet bio na manifestacijama u južnom Ontariju, a nešto manji u sjevernom Ontariju i Vancouveru.¹⁸⁸ Manja brojnost bila je na manifestacijama u Belgiji te još nešto manja u Portlandu¹⁸⁹ i Clevelandu,¹⁹⁰ a zbog neisticanja broja posjetitelja u izvješćima s tih manifestacija teško je zaključiti koliki je on bio, ali vjerojatno oko tisuću posjetitelja ili manje. Najveći zabilježeni odaziv bio je posjet pet tisuća ljudi na HND-u u Torontu koji je organizirala Zorkinova struja 1989. godine.¹⁹¹ S obzirom na navedene brojke i uzimajući u obzir cijelo razdoblje od 1945. do 1990., može se pretpostaviti da je na manifestacijama sudjelovalo više desetaka tisuća hrvatskih iseljenika iz nekoliko generacija, od međuratnih iseljenika do njihove djece i unuka te svih onih koji su stigli nakon Drugoga svjetskog rata.

Zaključak

Hrvatski narodni dani bili su dobro organizirane manifestacije među hrvatskim iseljenicima u Kanadi, SAD-u i Belgiji. One su prije svega imale svrhu upoznavanja, druženja i zabave sa sunarodnjacima u novoj domovini, što je privlačilo više tisuća posjetitelja na pojedine priredbe. Osim druženja i zabave haesesovci su HND koristili i za širenje svojih političkih poruka, u kojima se provlačila kritika tadašnje jugoslavenske vlasti, koju su karakterizirali kao komunističku, nedemokratsku i diktatorsku, a narod u domovini smatrali su zarobljenim i potlačenim, sa željom za slobodnom i samostalnom državom Hrvatskom. Idealnim su se smatrale vrijednosti sustava zemalja u kojima su živjeli, a to su bile demokracija i sloboda. Manifestacije su služile i za promoviranje hrvatske etničke zajednice u novoj domovini. Hrvatski narodni dan zasigurno je odigrao veliku ulogu u održavanju hrvatske narodne svijesti među hrvatskim iseljenicima, i to u razdoblju kad je bila aktualna i snažna promocija jugoslavenskoga identiteta.

---

manifestacija Hrvata u Belgiji”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 30. 6. 1958., 1; „Veliko narodno slavlje uspelo”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 31. 7. 1961., 3; Juraj KRNJJEVIĆ, „Veliki uspjeh Hrv. Narodnog Dana u Schumacher, Ontario”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 12. 8. 1970., 3; „Dvadeseti Hrvatski Narodni dan u Vancouveru – do sada najuspjeliji”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 29. 6. 1977., 3.

¹⁸⁸ „Divno proslavljena 20. god. Hrv. Seljačkog Pokreta u Kanadi”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 10. 7. 1951., 1; „Sjajno uspio Hrvatski Dan u Schumacheru”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 8. 8. 1955., 1; „Slavlje hrvatskog imena i dana”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 22. 6. 1959., 2; „Prva vijest o uspjehu Hrv. Nar. Dana – Welland”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 11. 7. 1960., 1; „Dr. Krnjević, Zorkin i 3,000 Hrvata na Hrv. Narodnom Danu u ‘Zelengaju’”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 16. 7. 1975., 1.

¹⁸⁹ „Deset-godišnjica Hrvatskog Dana”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 15. 10. 1962., 2; „Sjajno uspio Hrv. Dan u Portland, Oregon”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 2. 9. 1963., 2.

¹⁹⁰ „Veličanstvena proslava 200-godišnjice nezavisnosti Amerike”, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 11. 8. 1976., 2.

¹⁹¹ „Hrvatski dan HSS u Torontu”, *Hrvatski glas* (Nanaimo), 15. 7. 1989., 1.

Arhivski izvori

HR-HDA-1561-SDS RSUP SRH: Hrvatska, Hrvatski državni arhiv, Zagreb, fond 1561, Služba državne sigurnosti Republičkog sekretarijata unutrašnjih poslova Socijalističke Republike Hrvatske.

Objavljeni izvori i tisak

Američki hrvatski glasnik (Chicago, SAD), 1953-1954.

GAŽI, Stjepan. „Dvadeset godina hrvatskih seljačkih organizacija u Kanadi”. U: *Spomenica na dvadeset godina Hrvatskih Seljačkih Organizacija u Kanadi*, ur. Stjepan Gaži. Winnipeg: Glavni Odbor Hrvatskih Seljačkih Organizacija u Kanadi, 1952, 86-112.

GAŽI, Stjepan, ur. *Spomenica na dvadeset godina Hrvatskih Seljačkih Organizacija u Kanadi*. Winnipeg: Glavni Odbor Hrvatskih Seljačkih Organizacija u Kanadi, 1952.

Glasnik Hrvatske seljačke stranke (Vancouver, Kanada), 1985-1990.

Hrvatska riječ (Jemeppe-sur-Meuse, Belgija), 1956-1959.

Hrvatski glas (Winnipeg; Acton; Vancouver, Kanada), 1937, 1945-1985.

Hrvatski glas (Hamilton; Sudbury; Nanaimo, Kanada), 1980-1990.

Informativni bulletin H.S.S. (Cleveland, SAD), 1961-1962, 1968.

Kalendar Hrvatski glas (Winnipeg, Kanada), 1951, 1959, 1966-1967, 1972, 1979.

„Organizacija HSS, Kirkland Lake, Ont.” U: *Spomenica na dvadeset godina Hrvatskih Seljačkih Organizacija u Kanadi*, ur. Stjepan Gaži. Winnipeg: Glavni Odbor Hrvatskih Seljačkih Organizacija u Kanadi, 1952., 142-145.

Slobodna riječ (Buenos Aires, Argentina), 1956.

ŠIMUNOVIĆ, Juraj. „Hrvatske seljačke organizacije u Sjedinjenim državama Amerike”. U: *Pedeset godina Hrvatske seljačke stranke (1904-1954)*, ur. Božidar Vučković. Pittsburgh: Glavni odbor HRSS-a u Sjedinjenim državama Amerike, 1954, 26-30.

Zajedničar (Pittsburgh, SAD), 1961.

Literatura

„Belgija (Hrvati)”. U: *Leksikon hrvatskoga iseljništva i manjina*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar; Hrvatska matica iseljenika, 2020, 81.

ČIZMIĆ, Ivan. *Hrvati u životu Sjedinjenih Američkih Država*. Zagreb: Globus, 1982.

ČIZMIĆ, Ivan. „Hrvatsko narodno vijeće (HNV)”. U: *Hrvatska izvan domovine. Zbornik radova predstavljenih na prvom hrvatskom iseljeničkom kongresu u Zagrebu 23. – 26. lipnja 2014.*, ur. Marin Sopta, Franjo Maletić i Josip Bebić. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2015., 503-512.

ČIZMIĆ, Ivan. *Povijest Hrvatske bratske zajednice*. Zagreb: Golden marketing, 1994.

ČIZMIĆ, Ivan; SOPTA, Marin; ŠAKIĆ, Vlado. *Iseljena Hrvatska*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga; Institut za društvena istraživanja Ivo Pilar, 2005.

GRANIC, Stan. „Zvonimir Perak – istaknuti aktivist hrvatske zajednice regije Waterloo”. *Hrvatski iseljenički zbornik 2018* (2017): 297-310.

HOLJEVAC, Većeslav. *Hrvati izvan domovine*. Zagreb: Matica hrvatska, 1968.

JAREB, Jere. „Prilog povijesti hrvatskog iseljništva u Sjedinjenim Američkim Državama 1941.-1947.” *Časopis za suvremenu povijest* 37 (2005), br. 1: 37-70.

JAREB, Mario. *Ustaško-domobranski pokret: od nastanka do travnja 1941. godine*. Zagreb: Školska knjiga, 2007.

KARAULA, Željko. „Naš Vođa’ – stvaranje kulta Vladka Mačeka”. U: *110 godina Hrvatske seljačke stranke*, ur. Hrvoje Petrić. Zagreb: Matica hrvatska; Povijesno društvo Križevci; Zaklada braće Radić, 2015., 149-164.

KRAŠIĆ, Wollfy. *Hrvatsko proljeće i hrvatska politička emigracija*. Zagreb: Školska knjiga, 2018.

Leksikon hrvatskoga iseljništva i manjina. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar; Hrvatska matica iseljenika, 2020.

MIJOČ, Josipa; SOPTA, Marin; TROŠELJ MIOČEVIĆ, Tanja, ur. *Hrvatska izvan domovine III. Zbornik radova predstavljenih na 3. hrvatskom iseljeničkom kongresu u Osijeku 29. 6. – 1. 7. 2018*. Zagreb: Centar za istraživanje hrvatskog iseljništva; Ekonomski fakultet u Osijeku, 2020.

PALAIĆ, Đuro. *Hrvatska seljačka stranka u Kanadi*. Zagreb: Glavni odbor Hrvatske seljačke stranke u Kanadi; Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, 2011.

PETRIĆ, Hrvoje. „Prilozi za biografiju Ivana Pernara (1889.-1967.)”. *Zbornik Janković* 2 (2017), br. 2: 197-204.

PLEČKO, Mladen; CECIĆ, Josip (Bepo); MARKOTA, Zvonko; LUKAVEČKI, Željko, ur. *Hrvatska seljačka stranka 1904. – 2004*. Vancouver: Hrvatska seljačka stranka, 2004.

PRPIĆ, Jure. *Hrvati u Americi*. Zagreb: Hrvatska matica iseljenika, 1997.

RUŽIĆ, Snježana. „U potrazi za poslom – život hrvatskih iseljenika muškaraca u Kanadi između dva svjetska rata”. *Migracijske i etničke teme* 18 (2002), br. 4: 383-402.

SOPTA, Marin. *Hrvati u Kanadi. Oblikovanje hrvatske zajednice od 1945. do 1995*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2012.

SOPTA, Marin. *Sveto ime Croatia*. Zagreb: Udruga „Hrvatska Dijaspóra”; Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2008.

TEPEŠ, Ivan. *Hrvatska politička emigracija – HSS*. Zagreb: AGM, 2021.

SUMMARY

Croatian National Day: A Social Event among the Croatian Diaspora

The Croatian National Day was a manifestation organised by the emigrant Croatian Peasant Party, which began to be held in 1946 in the southern part of the Canadian province of Ontario, where it also represented the largest concentration of Croatian emigrants in Canada. The manifestation was launched so that Croatian emigrants could socialise and entertain each other, but also took on a political character, gathering funds for 'Dr Vladko Maček's Fund for the Freedom of Croatia', which was headed by the Main Committee of the Canadian Croatian Peasant Party and at the disposal of the party's president, Vladko Maček. Starting in 1950, manifestations also began to be held in northern Ontario and Belgium. The organisation of manifestations soon spread to the Pacific coast of North America, so that Croatian National Days were held in Portland from 1953 to 1964 and in Vancouver from 1958 to the end of the studied period. Significant Croatian National Day events were also held in Cleveland from 1962 to the mid-1980s. Croatian national consciousness was expressed at the manifestations, which was highlighted in the Peasant Party's promotional activities before the manifestations, but also at the manifestations themselves, when holy masses were served for the June victims, Archbishop Aloysius Stepinac, and the Bleiburg victims. National consciousness was promoted by displaying flags with Croatian national symbols and promoting Croatian traditional clothing as well as a cultural-artistic programme carried out at the manifestation itself. Peasant Party members also used the manifestation for spreading their political messages, demanding a free and independent Croatia, at the same criticising the Yugoslav regime as Communist, undemocratic, and dictatorial, and claiming the people were prisoners in their own homeland. The political character of the manifestation was also apparent in the presence of guests, who were mostly Croatian émigré politicians and local politicians, who held their speeches during the official part. Apart from Croatian national consciousness, Croatian emigrants in Canada and the USA expressed their loyalty and respect towards their new homelands, holding manifestations on their respective Independence Days. As regards the number of attendees, one can presume that tens of thousands of Croatian emigrants from Canada, the USA, and Belgium participated at the manifestations in the 1945–90 period.

Key words: Croatian Peasant Party; Croatian National Day; diaspora, Yugoslavia; Canada; USA; Belgium